

Philo Judaeus De praemiis et poenis De execrationibus

(ed. L. Cohn)

Philonis Alexandrini opera quae supersunt, vol. 5.
Berlin: Reimer, 1906 (repr. De Gruyter, 1962), pp. 336–376.

ΠΕΡΙ ΑΘΛΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΤΙΜΙΩΝ ΚΑΙ ΑΡΩΝ

1 Τῶν μὲν οὖν διὰ τοῦ προφήτου Μωυσέως λογίων τρεῖς ἰδέας
εἶναι συμβέβηκε, τὴν μὲν περὶ κοσμοποιίας, τὴν δὲ ἱστορικὴν, τὴν δὲ
τρίτην νομοθετικὴν. ἡ μὲν οὖν κοσμοποιία παγκάλως πᾶσα καὶ θεοπρεπῶς
μεμῆνυται, λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν ἀπὸ γενέσεως οὐρανοῦ καὶ λήξασα εἰς
ἀνθρώπου κατασκευὴν· ὁ μὲν γὰρ ἀφθάρτων τελειότατος, ὁ δὲ θνητῶν.
ἀθάνατα δὲ καὶ θνητὰ ἐν γενέσει συνυφαίνων ὁ ποιητὴς εἰργάσατο τὸν
κόσμον, τὰ μὲν [γενόμεν]α <ὦ>ς ἡγεμονικά, τὰ δ' ὡς ὑπήκοα [κα]ὶ γενησό-
2 μενα. τὸ δὲ ἱστορικὸν μέρος ἀναγραφὴ βίων ἐστὶ σπουδαίων καὶ πονηρῶν
καὶ τὰ ὀρισθέντα ἑκατέροις ἐπιτίμια καὶ γέρα ἐν ἑκάσταις γενεαῖς. τοῦ δὲ
νομοθετικοῦ τὸ μὲν καθολικωτέραν ὑπόθεσιν ἔχει, τὸ δ' ἕτερον <τῶν κατ>α
μέρος νομίμων εἰσὶν ἐντολαί· κεφάλαια μὲν δέκα, ἅπερ λέγεται κεχρησ-
μυθῆσθαι οὐ δι' ἑρμηνέως ἀλλ' ἐν τῷ ὑψώματι τοῦ ἀέρος σχηματι-
ζόμενα καὶ ἄρθρωσιν ἔχοντα λογικὴν, τὰ δ' ἄλλα τὰ κατ' εἶδος [μέρ]η
3 διὰ τοῦ | προφήτου θεσπισθέντα. περὶ ὧν ἀπάντων ὅσα καιρὸς ἐν ταῖς
προτέραις συντάξεσι διεξελθῶν καὶ προσέτι τῶν ἀρετῶν ἃς ἀπένειμεν
εἰρήνην τε καὶ πολέμῳ μέτειμι κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐπὶ τὰ προτεθέντα
4 καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἄθλα καὶ τοῖς πονηροῖς ἐπιτίμια. συνασκήσας γὰρ
ὑψηλήσσει καὶ προτροπαῖς μαλακωτέραις καὶ πάλιν ἐπανατάσσει καὶ
νουθεσίαις ἐμβριθεστέραις τοὺς κατ' αὐτὸν πολιτευομένους ἐκάλεσεν εἰς
τὴν ὧν ἐπαιδεύθησαν ἐπίδειξιν· οἱ δὲ παρελθόντες ὡσπερ εἰς ἱερὸν
ἀγῶνα γυμνὴν τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν ἀνέφηναν εἰς ἐναργέστατον ἔλεγχον
5 τῆς ἀληθείας. εἶτα οἱ μὲν ἀθληταὶ τῷ ὄντι ἀρετῆς ἀνευρίσκοντο μὴ
ψεύσαντες τῆς ἐπ' αὐτοῖς χρηστῆς ἐλπίδος τοὺς ἀλείπτας νόμους, οἱ δὲ
ἄνανδροι καὶ ἀγενεῖς ὑπὸ τῆς ἐμφύτου μαλακίας τὰς ψυχὰς, πρὶν ἢ
δυνατώτερόν τι ἀντιβιάσασθαι, προκαταπίπτοντες αἰσχύνῃ καὶ γέλῳ
6 θεατῶν ἐγίνοντο. δι' ἣν αἰτίαν οἱ μὲν βραβείων καὶ κηρυγμάτων καὶ
τῶν ἄλλων ὅσα νικῶσι δίδονται μετελάμβανον, οἱ δὲ οὐκ ἀστεφάνωτοι

μόνον ἀπήεσαν, ἀλλὰ καὶ ἤτταν ἐπονείδιστον ἐνδεξάμενοι τῶν ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ἀργαλεωτέραν· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀθλητῶν σώματα κλίνεται βραδίως ὀρθοῦσθαι δυνάμενα, ἐνταῦθα δὲ ὅλοι βίοι πίπτουσιν, οὐδ' ἀπαξ ἀνατραπέντας μόλις ἔστιν ἀνεγείραι.

7 Τῆς δὲ προνομίας καὶ τιμῆς καὶ τοῦναντίον κολάσεως τάξεις ἑναρμονίους ὑψηλείται, κατ' ἀνδρας, κατ' οἴκους, κατὰ πόλεις, κατὰ χώρας καὶ ἔθνη, κατὰ κλίματα γῆς μεγάλα. πρότερον δ' ἐρευνητέον τὰ ἐπὶ τιμαῖς, ἐπειδὴ καὶ λυσιτελέστερα καὶ ἡδίω πρὸς ἀκρόασιν, ἀρχὴν 8 λαμβάνοντας τὴν ἀφ' ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἐν μέρει. φασὶ τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον Τριπτόλεμον Ἑλληνας ἀρθέντα μετέωρον ἐπὶ πτηνῶν δρακόντων τὸν τοῦ σίτου καρπὸν εἰς ἀπασαν τὴν γῆν κατασπείρειν, ἀντὶ βαλανηφαγίας ἵν' ἔχη τὸ ἀνθρώπων γένος ἡμέρον καὶ ὠφέλιμον καὶ ἡδίστην τροφήν. τοῦτο μὲν οὖν ὡς περ πολλὰ καὶ ἄλλα τοῖς εἰωθόσι τερατεύεσθαι μύθου πλάσμα ὃν ἀπολελείφθω σοφιστείαν πρὸ σοφίας καὶ γοητείαν πρὸ 9 ἀληθείας ἐπιτετηδευκόσιν. ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει τῶν ὄλων ὁ θεὸς προευτρεπίσατο τὰ ἐπιτήδεια πᾶσι τοῖς ζῴοις ἐκ γῆς ἀνείς, καὶ μάλιστα τῷ γένει τῷ ἀνθρώπων, ὧς τὴν ἐφ' ἀπασι τοῖς γηγενέσιν ἡγεμονίαν ἐχαρίζετο. τῶν γὰρ θείων ἔργων οὐδὲν ὀψίγονον, ἀλλὰ καὶ ὅσα τέχναις καὶ ἐπιμελείαις ὕστερον τελειοῦσθαι δοκεῖ, πάντως ἡμίεργα προυπόκειται προμηθεῖα φύσεως, ὡς μὴ ἀπὸ σκοποῦ τὰς | μαθήσεις ἀναμνήσεις εἶναι 10 λέγεσθαι. ταῦτα μὲν οὖν ὑπερκείσθω· τὴν δ' ἀναγκαιοτάτην σπορὰν ἐπισκεπτέον, ἣν ὁ ποιητὴς ἐν ἀρετώσῃ χώρα κατέσπειρε, λογικῇ ψυχῇ. 11 ταύτης δ' ὁ πρῶτος σπóρος ἐστὶν ἐλπίς, ἡ πηγὴ τῶν βίων. ἐλπίδι μὲν γὰρ κέρδους ὁ χρηματιστὴς ἐπαποδύεται πολυτρόποις ἰδέαις πορισμῶν, ἐλπίδι δ' ὁ ναύκληρος εὐπλοίας περαιοῦται τὰ μακρὰ πελάγη· ἐλπίδι δόξης καὶ ὁ φιλότιμος αἰρεῖται πολιτείαν καὶ κοινῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν· δι' ἐλπίδα βραβείων καὶ στεφάνων καὶ οἱ τῶν σωμάτων ἀσκηταὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας διαθλοῦσιν· ἐλπίς εὐδαιμονίας καὶ τοὺς ἀρετῆς ζηλωτὰς ἐπαίρει φιλοσοφεῖν, ὡς ταύτῃ δυνησομένους καὶ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἰδεῖν καὶ δρᾶσαι τὰ ἀκόλουθα πρὸς τὴν τῶν ἀρίστων βίων θεωρητικῶν τε καὶ πρακτικῶν τελείωσιν, ὧν ὁ τυχῶν εὐθύς ἐστὶν 12 εὐδαίμων. ἔνιοι μὲν οὖν τὰ ἐλπίδος σπέρματα ἢ ὡς πολέμοιοι τὰς ἐν τῇ ψυχῇ κακίας ζυπωρήσαντες ἐνέπρησαν ἢ ὡς ἀμελεῖς τέχνης τῆς γεωργικῆς ὑπὸ βραθυμίας διέφθειραν. εἰσὶ δ' οἱ καὶ δόξαντες ἐπιμελεῖσθαι, φιλαυτίαν πρὸ εὐσεβείας ἀσπασάμενοι, τὰς αἰτίας τῶν κατορθω- 13 μάτων ἀνέθηκαν ἑαυτοῖς. ὑπαίτιοι δὲ πάντες οὗτοι· μόνος δ' ἀποδοχῆς ἄξιος ὁ ἀναθεὶς τὴν ἐλπίδα θεῷ καὶ ὡς αἰτίῳ τῆς γενέσεως αὐτῆς καὶ ὡς ἀσινῆ καὶ ἀδιάφθορον ἱκανῶς μόνῳ διαφυλάξαι. τί οὖν ἄθλον πρόκειται τῷ στεφανωθέντι τὸν ἀγῶνα τοῦτον; τὸ μικτὸν ἐκ θνητῆς καὶ ἀθανάτου φύσεως ζῶον, ὁ ἀνθρώπος, οὐθ' ὁ αὐτὸς οὐθ' ἕτερος ὢν τοῦ 14 λαβόντος. τοῦτον Χαλδαῖοι μὲν προσονομάζουσιν Ἐνώς, εἰς δ' Ἑλλάδα γλῶτταν μεταληφθεὶς ἐστὶν ἀνθρώπος, τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ γένους ἴδιον λαβῶν, ἄθλον ἐξαιρετόν, ὡς δέον μηδένα νομίζεσθαι τὸ παράπαν ἀνθρώπον, ὃς ἂν μὴ ἐπὶ θεὸν ἐλπίζη.

15 Μετὰ δὲ τὴν ἐλπίδος νίκην ἀγῶν δευτέρως ἐστὶν, ἐν ᾧ μετά-

νοια ἀγωνίζεται τῆς μὲν ἀτρέπτου καὶ ἀμεταβλήτου καὶ αἰὲ κατὰ ταῦτα καὶ ὡσαύτως ἐχούσης φύσεως ἀμοιρήσασα, ζήλω δὲ καὶ ἔρωτι τοῦ βελτίονος ἐξαίφνης κατασχεθεῖσα καὶ σπεύδουσα καταλιπεῖν μὲν τὴν σύντροφον πλεονεξίαν καὶ ἀδικίαν, μεθορμίσασθαι δὲ πρὸς σωφροσύνην καὶ **16** δικαιοσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς. ἄθλα καὶ ταύτη προτίθεται διττὰ ἐπὶ διττοῖς κατορθώμασιν, ἀπολείπει μὲν αἰσχυρῶν, αἰρέσει δὲ τῶν καλλίστων. τὰ δ' ἄθλα ἀποικία καὶ μόνωσις· φησὶ | γὰρ ἐπὶ τοῦ τὰς μὲν σώματος νεωτεροποιίας ἀποδράντος, αὐτομολήσαντος δὲ πρὸς ψυχὴν· **17** "οὐχ εὕρισκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός" (Gen. 5, 24). αἰνίττεται δὲ ἐναργῶς διὰ μὲν τῆς μεταθέσεως τὴν ἀποικίαν, διὰ δὲ τοῦ μὴ εὕρισκεσθαι τὴν μόνωσιν· καὶ σφόδρα οἰκείως· εἰ γὰρ τῷ ὄντι ἄνθρωπος καταπεφρόνηκεν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ ἐπάνω τῶν παθῶν ἀψευδῶς ἔγνωκεν ἴστασθαι, [πρὸ]ς μετανάστασιν εὐτρεπιζέσθω φεύγων ἀμετα- **18** στρεπτὶ καὶ οἶκον καὶ πατρίδα καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους. ὄλκον γὰρ ἡ συνήθεια, ὡς δέος εἶναι, μὴ καταμείνας ἀλῶ τοσοῦτοις ἐν κύκλῳ φίλτροις ἀποληφθεῖς, ὧν αἱ φαντασίαι τὴν ἐγγενομένην ἡσυχίαν τῶν αἰσχυρῶν ἐπιτηδευμάτων πάλιν ἀνακινήσουσι καὶ μνήμας ἐναύλους, ὧν ἐπιλελῆσθαι **19** καλὸν ἦν, ἐνεργάσσονται. πολλοὶ γοῦν ἀποδημίαις ἐσωφρονίσθησαν, ἔρωτας ἐκμανεῖς καὶ λευττηκότας θεραπευθέντες, οὐκέτι τῆς ὄψεως χορηγεῖν δυναμένης τῷ πάθει τῆς ἡδονῆς τὰ εἶδωλα· τῇ γὰρ διαζεύξει κατὰ **20** κενοῦ βαίνειν ἀνάγκη, μηκέτι παρόντος ὑφ' οὗ διερεθισθήσεται. κὰν μετὰ τῆς μέντοι, τοὺς τῶν πολλῶν θιάσους ἐκτρεπέσθω μόνωσιν ἀσπαζόμενος· πέφυκε γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς ὅμοια τοῖς οἴκοι δίκτυα, οἷς ἀνάγκη περιπέρεσθαι τοὺς ἀπροοράτως ἔχοντας καὶ ταῖς τῶν πολλῶν χαίροντας ὁμιλίαις· ὅ τι γὰρ ἄτακτον, ἄκοσμον, πλημμυρῶδες, ὑπαίτιον, τοῦτο ὄχλος ἐστί, μεθ' οὗ φέρεσθαι τῷ νῦν πρῶτον μετοικισα- **21** μένω πρὸς ἀρετὴν ἀλυσιτελέστατον. ὡς γὰρ τοῖς ἐκ νόσου μακρᾶς ἀρχομένοις ἀναλαμβάνειν εὐάλωτά πῶς ἐστί τὰ σώματα μήπω πρὸς ἰσχὺν παγέντα κραταιότεραν, οὕτως καὶ οἷς ἡ ψυχὴ νῦν πρῶτον ὑγιάζεται πλαδῶσιν οἱ νοεροὶ τόνοι καὶ κραδαίνονται, ὡς δέος εἶναι, μὴ πάλιν ἐξορμήσῃ τὸ πάθος, ὃ πέφυκεν ἐκ τῆς τῶν εἰκαιότερων συνδιατήσεως ἀνερεθίζεσθαι.

22 Μετὰ δὲ τοὺς μετανοίας ἀγῶνας τρίτα ἄθλα τίθεται δικαιοσύνης, ἧς ὁ μεταποιησάμενος λαμβάνει γέρα διττά, τὸ μὲν σωτήριον ἐν κοινῇ φθορᾷ, τὸ δὲ ταμίαν καὶ φύλακα γενέσθαι ἐξ ἐκάστης ζῶων ἰδέας ἡρμοσμένων ζυγάδην εἰς δευτέραν γένεσιν ἀντὶ τῆς ἀπολλυμένης.

23 ἠξίωσε γὰρ ὁ ποιητὴς τὸν αὐτὸν καὶ τέλος γενέσθαι τῆς κατακρίτου γενεᾶς καὶ ἀρχὴν τῆς ἀνυπαίτιου, διδάσκων τοὺς ἀπρονόητον εἶναι τὸν κόσμον λέγοντας ἔργοις, οὐ ῥήμασιν, ὅτι καθ' ὃν εἰσηγήσατο νόμον ἐν τῇ φύσει τῶν ὄλων αἱ σύμπασαι μυριάδες τῶν ἀνθρώπων | μετὰ ἀδικίας ζήσασαι ἑνὸς ἀνδρὸς οὐκ ἄξιοι δικαιοσύνη συμβιοῦντος. τοῦτον Ἕλληνας μὲν Δευκαλίωνα, Χαλδαῖοι δὲ Νῶε ἐπονομάζουσιν, ἐφ' οὗ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν συνέβη γενέσθαι.

24 Μετὰ δὲ τὴν τριάδα ταύτην ἕτερα τριάς ὀσιωτέρα καὶ θεοφιλεστέρα γίνεται μιᾶς συγγενείας· πατὴρ γὰρ καὶ υἱὸς καὶ υἱωνὸς ἐπὶ τὸ αὐτὸ τέλος

ἔσπευσαν τοῦ βίου <τ>ὸ τῷ ποιητῇ καὶ πατρὶ τῶν ὅλων εὐαρεστῆσαι, καταφρονήσαντες μὲν ὧν θαυμάζουσιν οἱ πολλοί, δόξης καὶ πλούτου καὶ ἡδονῆς, γελάσαντες δὲ καὶ τῦφον, ὃς ἐκ ψευσμάτων ἀεὶ συνυφαίνεται καὶ **25** καταποικίλλεται πρὸς ἀπάτην τῶν ὁρώντων. οὗτός ἐστιν ὁ γόης, ὁ τὰ ἄψυχα θεοπλαστῶν, ὁ μέγας καὶ δυσάλωτος ἐπιτειχισμός, οὗ τοῖς σοφίσμασι καὶ στρατηγήμασι πᾶσα πόλις δελεάζεται προκαταλαμβάνοντος τὰς τῶν νέων ψυχάς· εἰσοικισάμενος γὰρ ἐκ πρώτης ἡλικίας ἄχρι γήρως ἐνίδρυται, πλὴν οἷς ἂν ὁ θεὸς αὐγὴν ἐπιλάμψῃ τῆς ἀληθείας· ἀληθεία δὲ τῦφος ἀντίπαλον, ὃς μόλις μὲν ἀλλ' οὖν κραταιότερα δυνάμει **26** νικηθεὶς ὑπεξίσταται. τουτὶ δὲ τὸ γένος ἀριθμῶ μὲν ἐστὶν ὀλίγον, δυνάμει δὲ πολὺ καὶ μέγιστον, ὡς μηδ' ἅπαντα τὸν τῆς γῆς κύκλον αὐτὸ χωρεῖν δύνασθαι, φθάνειν δ' εἰς οὐρανόν· ἡμέρῳ γὰρ τοῦ θεωρεῖν καὶ τοῖς θείοις ἀεὶ συνεῖναι κατεσχημένον ἀλέκτω, τὴν ὄρατὴν ὅταν ἅπασαν φύσιν διερευνήσῃ καὶ διεξέλθῃ, πρὸς τὴν ἀσώματον καὶ νοητὴν εὐθύς μέτεισιν, οὐδεμίαν τῶν αἰσθήσεων ἐπαγόμενον, ἀλλ' ὅσον μὲν τῆς ψυχῆς ἄλογον μεθιέμενον, τῷ δ' ὃ κέκληται νοῦς καὶ λογισμὸς μόνῳ **27** προσχρώμενον. ὁ μὲν οὖν ἡγεμὼν τῆς θεοφιλοῦς δόξης, ὁ πρῶτος ἐκ τύφου μεθορμισάμενος πρὸς ἀλήθειαν, διδακτικῇ χρησάμενος ἀρετῇ πρὸς τελείωσιν, ἄθλον αἶρεται τὴν πρὸς θεὸν πίστιν· τῷ δὲ κατ' εὐμοιρίαν φύσεως αὐτήκοον καὶ αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδίδακτον κτησαμένῳ τὴν ἀρετὴν βραβεῖον ἀναδίδεται χαρὰ· τοῦ δ' ἀσκητοῦ καὶ πόνοις ἀτρύτοις καὶ ἀκαμπέσι περιποιησαμένου τὸ καλὸν ὁ στέφανός ἐστιν ὄρασις θεοῦ. τοῦ δὲ πιστεύειν θεῷ καὶ διὰ παντὸς τοῦ βίου χαίρειν καὶ ὄραν ἀεὶ τὸ ὄν τί ἂν ὠφελιμώτερον ἢ σεμνότερον ἐπινοήσῃε τις;

28 Ἐπαυγασώμεθα δ' αὐτῶν ἕκαστον ἀκριβέστερον, μὴ τοῖς ὀνόμασι παραχθέντες, ἀλλὰ διακύψαντες εἴσω καὶ ταῖς διανοαῖς ἐμβαθύναντες. ὁ μὲν τοίνυν ἀψευδῶς πιστεύσας θεῷ τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις ὅσα γενητὰ καὶ φθαρτὰ κατέλιπεν ἀπιστίαν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ μέγα πνεόντων, λογισμοῦ τε καὶ αἰσθήσεως· ἑκατέρῳ γὰρ ἴδιον | συνέδριον καὶ δικαστήριον προσκεκλήρωται, τῷ μὲν εἰς τὴν τῶν νοητῶν ἐπίσκεψιν, οὗ τέλος ἀλήθεια, τῇ δὲ εἰς τὴν τῶν ὄρατῶν, οὗ τέλος δόξα.

29 τὸ μὲν οὖν ἀνίδρυτον καὶ πεπλανημένον τῆς δόξης ἐνθένδε δῆλον· εἰκόσι γὰρ καὶ πιθανοῖς ἐφορμεῖ· πᾶσα δὲ εἰκὼν ὁμοιότητι εὐπαραγῶγῃ ψεύδεται τὸ ἀρχέτυπον. ὃ τε ἡγεμὼν αἰσθήσεως λογισμὸς τὰς κρίσεις οἰόμενος ἀνῆφθαι τῶν νοητῶν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχόντων ἀλίσκεται περὶ πολλὰ κηραίνων· ὅταν γὰρ μυριοῖς οὔσι τοῖς κατὰ μέρος ποιῆται τὰς προσβολάς, ἀδυνατεῖ καὶ ἔξασθενεῖ καὶ ἀπαγορεύει καθάπερ ἀθλητῆς **30** ὑπὸ ῥώμης δυνατωτέρας ἐκτραχηλιζόμενος. ὅτῳ δ' ἐξεγένετο πάντα μὲν σώματα πάντα δ' ἀσώματα ὑπεριδεῖν καὶ ὑπερκῦψαι, μόνῳ δ' ἐπερείσασθαι καὶ στηρίσασθαι θεῷ μετ' ἰσχυρογνώμονος λογισμοῦ καὶ ἀκλινοῦς καὶ βεβαιοτάτης πίστεως, εὐδαίμων καὶ τρισμακάριος οὗτος ὡς ἀληθῶς.

31 Μετὰ πίστιν προῦκειτο τῷ περιπεποιημένῳ τὴν ἀρετὴν ἐκ φύσεως ἀκονιτὶ καὶ νικηφορήσαντι χαρὰ τὸ ἄθλον· ὠνομάσθη γὰρ, ὡς μὲν ἂν εἴποιεν Ἕλληνες, γέλως, ὡς δὲ Χαλδαῖοι προσονομάζουσιν, Ἰσαάκ· γέλως δὲ σημεῖον ἐπὶ τοῦ σώματος φανερόν ἀφανοῦς τῆς κατὰ διάνοιαν

32 χαρᾶς ἐστὶ. χαρὰν δὲ τῶν εὐπαθειῶν ἀρίστην καὶ καλλίστην εἶναι συμβέβηκεν, ὑφ' ἧς ὅλη δι' ὅλων εὐθυμίας ἢ ψυχὴ καταπίμπλαται, γεγηθῦια μὲν ἐπὶ τῷ πατρὶ καὶ ποιητῇ τῶν συμπάντων θεῶ, γεγηθῦια δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄνευ κακίας δρωμένοις, κἂν μὴ τυγχάνῃ καθ' ἡδονὴν **33** ὄντα, ὡς καλῶς γινομένοις καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ὅλων διαμονῇ. καθάπερ γὰρ ἰατρὸς μὲν ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ ἐπισφαλέσι νόσοις ἔστιν ὅτε μέρη σωμάτων ἀφαιρεῖ στοχαζόμενος τῆς τοῦ λοιποῦ σώματος ὑγείας, κυβερνήτης δὲ χειμῶνων ἐπιγινομένων ἀποφορτίζεται προνοία τῆς τῶν ἐμπλεόντων σωτηρίας, καὶ μέμψις οὔτε τῷ ἰατρῷ τῆς πηρώσεως οὔτε τῷ κυβερνήτῃ τῆς ἀποβολῆς ἐπιτίθεται, τοῦναντίον δὲ ἔπαινος ἐκατέρω τὸ συμ- **34** φέρον πρὸ τοῦ ἡδέος ἰδόντι καὶ κατορθώσαντι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν τῶν ὅλων φύσιν αἰεὶ θαυμαστόν καὶ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ πραττομένοις ἀπασιν ἄνευ τῆς ἐκουσίου κακίας εὐαρεστητέον ἐξετάζοντας, οὐκ εἴ τι μὴ καθ' ἡδονὴν ἰδίαν συμβέβηκεν, ἀλλ' εἰ τρόπον εὐνόμου πόλεως ὁ **35** κόσμος ἡνιοχεῖται τε καὶ κυβερνᾶται σωτηρίως. μακάριος οὖν καὶ οὗτος οὐχ ἦττον τοῦ προτέρου, συννοίας καὶ κατηφείας ἀμέτοχος ὢν, ἀλυπὸν τε καὶ ἀφοβὸν ζωὴν καρπούμενος, αὐστηροῦ καὶ αὐχμηροῦ βίου μηδ' ὄναρ προσαιψάμενος διὰ τὸ | πάντα τόπον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ χαρᾶ προκατέχεσθαι. **36** Μετὰ τὸν αὐτομαθῆ δὲ καὶ πλουσίᾳ χρησάμενον τῇ φύσει τρίτος ὁ ἀσκητῆς τελειοῦται λαμβάνων γέρας ἐξαίρετον ὄρασιν θεοῦ. πάντων γὰρ τῶν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἐφαιψάμενος καὶ πᾶσιν ἐνομιλήσας οὐ παρέργως καὶ μηδένα πόνον ἢ κίνδυνον παρελθὼν, εἴ πως δυνηθείη τὴν ἀξιέραστον ἀλήθειαν ἰχνηλατῆσαι, παρὰ τῷ θνητῷ γένει πολὺν ζόφον ἀνεύρισκε κατὰ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ αἰθέρα· καὶ γὰρ ὁ αἰθήρ καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς νυκτὸς αὐτῷ παρέιχε φαντασίαν, ἐπειδὴ πᾶσα ἡ αἰσθητὴ φύσις ἀόριστος· τὸ δ' ἀόριστον ἀδελφὸν σκότους **37** καὶ συγγενές. καταμύσας οὖν τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα τὸν ἔμπροσθεν αἰῶνα τοῖς συνεχέσιν ἄθλοις μόλις ἤρξατο διοίγνυσθαι καὶ τὴν ἐπισκιάσασαν διακρίνειν καὶ ἀποβάλλειν ἀχλύν· καθαρωτέρα γὰρ αἰθέρος ἀσώματος ἐξαίφνης ἐπιδάμψασα αὐγὴ τὸν νοητὸν κόσμον ἀνέφηεν **38** ἡνιοχούμενον. ὁ δ' ἡνίοχος ἀκράτῳ φέγγει περιλαμπόμενος ἐν κύκλῳ δυσόρατος καὶ δυστόπαστος ἦν, ταῖς μαρμαρυγαῖς τῆς ὕψεως ἀμυδρομένης· ἡ δέ, καίτοι πολλοῦ ρέοντος εἰς αὐτὴν πυρός, ἀντεῖχεν ἔρωτι ἐκτόπῳ **39** τοῦ θεάσασθαι. γνήσιον δὲ ἕμερον καὶ πόθον ἰδῶν ὁ πατήρ καὶ σωτὴρ ἠλέησε καὶ κράτος δούς τῇ τῆς ὕψεως προσβολῇ τῆς ἑαυτοῦ θείας οὐκ ἐφθόνησε, καθ' ὅσον οἶόν τε ἦν χωρῆσαι γεννητὴν καὶ θνητὴν **40** φύσιν, οὐχὶ τῆς ὅ ἐστιν ἐμφαινούσης, ἀλλὰ τῆς ὅτι ἔστιν. ἐκεῖνο μὲν γάρ, ὃ καὶ ἀγαθοῦ κρεῖττον καὶ μονάδος πρεσβύτερον καὶ ἐνὸς ἐλικρινέστερον, ἀμήχανον ὑφ' ἑτέρου θεωρεῖσθαι τινος, διότι μόνῳ θέμις αὐτῷ ὑφ' ἑαυτοῦ καταλαμβάνεσθαι. τὸ δ' ὅτι ἔστιν, ὑπάρξεως ὄνομα καταληπτὸν ὄν, ἢ οὐ πάντες ἢ οὐχ ὁδῶ τῇ βελτίονι καταλαμβάνουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν ἀντικρυς ἀπεφῆναντο μηδ' ὅλως εἶναι τὸ θεῖον, οἱ δὲ ἐνεδοίασαν ἐπαμφοτερίσαντες ὡς οὐκ ἔχοντες εἰπεῖν, εἴτε ἔστιν εἴτε μὴ, οἱ δὲ καὶ ἔθει μᾶλλον ἢ λογισμῶ τὰς περὶ ὑπάρξεως θεοῦ κομίσαντες ἐννοίας παρὰ τῶν τρεφόντων ἔδοξαν εὐστόχως εὐσεβεῖν δεισι-

41 δαιμονία τὴν εὐσέβειαν χαράζαντες. εἰ δέ τινες καὶ δι' ἐπιστήμης ἰσχυσαν φαντασιωθῆναι τὸν ποιητὴν καὶ ἡγεμόνα τοῦ παντός, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο κάτωθεν ἄνω προῆλθον. ὡς περ γὰρ εἰς εὖνομον πόλιν τόνδε τὸν κόσμον παρελθόντες καὶ θεασάμενοι γῆν μὲν ἀρετῶσαν ὀρεινήν καὶ πεδιάδα, σπαρτῶν καὶ δένδρων καὶ καρπῶν ἔτι δὲ καὶ παντοίων ζώων | ἀνάπλεων, ἐπὶ δ' αὐτῆς ἀνακεχυμένα πελάγη καὶ λίμνας καὶ ποταμοὺς αὐθιγενεῖς τε καὶ χειμάρρους, καὶ ἀέρος καὶ πνευμάτων εὐκρασίας, καὶ τῶν ἐτησίων ὥρων τὰς ἑναρμονίους μεταβολάς, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἥλιον καὶ σελήνην πλάνητάς τε καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρας καὶ τὸν σύμπαντα οὐρανὸν ἐν τάξει μετὰ τῆς οἰκείας στρατιᾶς ἡρμοσμένον,

42 κόσμον ἀληθινὸν ἐν κόσμῳ περιπολοῦντα, θαυμάσαντες καὶ καταπλαγέντες εἰς ἔννοιαν ἦλθον ἀκόλουθον τοῖς φανείσιν, ὅτι ἄρα τοσαῦτα κάλλη καὶ οὕτως ὑπερβάλλουσα τάξις οὐκ ἀπαυτοματισθέντα γέγονεν, ἀλλ' ὑπὸ τινος δημιουργοῦ κοσμοποιῦ, καὶ ὅτι πρόνοιαν ἀναγκαῖον εἶναι· νόμος γὰρ φύσεως ἐπιμελεῖσθαι τὸ πεποιηκὸς τοῦ γεγονότος.

43 ἀλλ' οὗτοί γε οἱ θεσπέσιοι καὶ τῶν ἄλλων διενηνοχότες, ὅπερ ἔφην, κάτωθεν ἄνω προῆλθον οἷα διὰ τινος οὐρανοῦ κλίμακος, ἀπὸ τῶν ἔργων εἰκότι λογισμῶν στοχασάμενοι τὸν δημιουργόν. εἰ δέ τινες ἐδυνήθησαν αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ καταλαβεῖν ἑτέρῳ μηδενὶ χρησάμενοι λογισμῶν συνεργῶν πρὸς τὴν θεάν, ἐν ὁσίοις καὶ γνησίοις θεραπευταῖς καὶ θεο-

44 φιλέσιν ὡς ἀληθῶς ἀναγραφέσθωσαν. τούτων ἐστὶν ὁ Χαλδαιστὶ μὲν προσαγορευόμενος Ἰσραήλ, Ἑλληνιστὶ δὲ ὄρων θεόν, οὐχ οἷός ἐστιν ὁ θεός-τοῦτο γὰρ ἀμήχανον, ὡς ἔφην-, ἀλλ' ὅτι ἐστίν, οὐ παρ' ἑτέρου τινὸς μαθῶν, οὐχὶ τῶν κατὰ γῆν, οὐχὶ τῶν κατ' οὐρανόν, οὐχὶ τῶν ὅσα στοιχεῖα ἢ συγκρίματα θνητά τε αὐτὰ καὶ ἀθάνατα, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ μόνου μετακληθεῖς τὴν ἰδίαν ὑπαρξίν ἀναφῆναι θελήσαντος ἰκέτη.

45 πῶς δ' ἡ προσβολὴ γέγονεν, ἄξιον διὰ τινος εἰκότος ἰδεῖν. τὸν αἰσθητὸν τοῦτον ἥλιον μὴ ἑτέρῳ τινὶ θεωροῦμεν ἢ ἡλίῳ; τὰ δὲ ἄστρα μὴ τισὶν ἄλλοις ἢ ἀστροῖς θεωροῦμεν; καὶ συνόλως τὸ φῶς ἄρ' οὐ φωτὶ βλέπεται; τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ θεὸς ἑαυτοῦ φέγγος ὣν δι' αὐτοῦ μόνου θεωρεῖται, μηδενὸς ἄλλου συνεργούντος ἢ δυναμένου συνεργῆσαι πρὸς

46 τὴν εἰλικρινῆ κατάληψιν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. στοχασταὶ μὲν οὖν οἱ ἀπὸ τῶν γεγονότων τὸν ἀγένητον καὶ γεννητὴν τῶν ὅλων σπεύδοντες θεωρεῖν, ὅμοιόν τι δρῶντες τοῖς ἀπὸ δυάδος μονάδος φύσιν ἐρευνῶσι, δέον ἔμπαλιν ἀπὸ μονάδος-ἀρχῆς γὰρ αὕτη-δυάδα σκοπεῖν· ἀλή-

47 θειαν δὲ μετίασιν οἱ τὸν θεὸν θεῶν φαντασιωθέντες, φωτὶ φῶς. τὸ μὲν οὖν μέγιστον ἄθλον εἴρηται. πρὸς δὲ τούτοις λαμβάνει βραβεῖον ὁ ἀσκητῆς λεχθῆναι μὲν οὐκ εὐφημον, νοηθῆναι δὲ ἄριστον· ὀνομάζεται δὲ τὸ βραβεῖον πλάτους νάρκη (Genes. 32, 25) συμβολικῶς· ἀλαζονεία μὲν γὰρ καὶ ὑπεροψία | διὰ τοῦ πλάτους ἐμφαίνεται, χεομένης τῆς ψυχῆς ἄμετρον ἐφ' ἃ μὴ δεῖ χύσιν, διὰ δὲ τῆς νάρκης μετεώρου καὶ πεφυση-

48 μένου πράγματος, οἰήσεως, συστολή. σύμφορον δὲ οὐδὲν οὕτως ὡς τὸ κεχαλασμένον καὶ ἀνειμένον τῶν ὀρμῶν ἀνακοπῆναί τε καὶ ναρκῆσαι παρεθὲν τοὺς πνευματικὸς τόνους, ἴν' ἢ τῶν παθῶν ἄμετρος ἰσχυρὸς ἐξασθενήσασα πλάτος ἐμπαράσχη ψυχῆς τῷ βελτίονι μέρει.

49 Προσεξεταστέον δὲ ὅτι καὶ οἰκειότατον ἐκάστω τῶν τριῶν ἀπενεμήθη τὸ ἄθλον. τῷ μὲν γὰρ ἐκ διδασκαλίας τελειωθέντι πίστις, ἐπειδὴ τὸν μανθάνοντα πιστεῦσαι δεῖ τῷ διδάσκοντι περὶ ὧν ὑφηγεῖται· δύσκολον

50 γάρ, μᾶλλον δ' ἀδύνατον ἀπιστοῦντα παιδεύεσθαι. τῷ δὲ κατ' εὐμοιρίαν φύσεως ἐπ' ἀρετὴν φθάσαντι χαρὰ· χαρτὸν γὰρ ἡ εὐφυΐα καὶ τὰ φύσεως δῶρα. τῆς διανοίας εὐθιξίαις καὶ εὐσκόποις ἐπιβολαῖς προσγανουμένης,

ἐν αἷς ἀπόνως εὐρίσκει τὰ ζητούμενα, καθάπερ ὑποβολέως ἔνδοθεν

51 ὑπηχοῦντος· ἡ γὰρ σύντομος τῶν ἀπορουμένων εὐρεσις χαρτὸν. τῷ δὲ δι' ἀσκήσεως περιποιησαμένῳ φρόνησιν ὄρασις· μετὰ γὰρ τὸν ἐν νεότητι πρακτικὸν βίον ὁ ἐν γῆρα θεωρητικὸς βίος ἄριστος καὶ ἱερώτατος, ὃν οἶα κυβερνήτην παραπέμψας ἐπὶ πρύμναν ὁ θεὸς ἐνεχείρισε τοὺς οἶακας ὡς ἱκανῶς πηδαλιουχεῖν τὰ ἐπίγεια· χωρὶς γὰρ θεωρίας ἐπιστημονικῆς οὐδὲν τῶν πραττομένων καλόν.

52 Ἐνὸς ἔτι μνησθεὶς ἀνδρὸς, στοχαζόμενος τοῦ μὴ μακρηγορεῖν, ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα τῶν λόγων τρέψομαι. ὁ δ' ἀνὴρ οὗτος τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἐξῆς στεφανωθεὶς ἐκηρύχθη· λέγω δὲ ἱεροὺς οὐ τοὺς παρὰ πολλοῖς νομιζομένους· ἀνίεροί γὰρ οὗτοί γε βίαις καὶ ὕβρεσι καὶ ἀδικίαις ἀντὶ τῶν ἀνωτάτω τιμωριῶν γέρα καὶ τιμὰς προτείνοντες-, ἀλλ' οὐς ἡ ψυχὴ πέφυκε διαθλεῖν, φρονήσει μὲν ἡλιθιότητα καὶ πανουργίαν ἐλαύνουσα, σωφροσύνη δὲ ἀσωτίαν καὶ φειδωλίαν, ἀνδρεία δὲ θρασύτητα καὶ δειλίαν, καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς τὰς ἀντιθέτους κακίας,

53 αἰ μὴθ' ἑαυταῖς μῆτε ἄλλαις συμφέρουσιν. πᾶσαι μὲν οὖν αἱ ἀρεταὶ παρθένοι, καλλιστεύει δὲ ὡς ἐν χορῶ παραλαβοῦσα τὴν ἡγεμονίαν ἡ εὐσέβεια, ἣν ἐκκληρώσατο διαφερόντως ὁ θεολόγος Μωυσῆς, δι' ἣν μετὰ μυρίων ἄλλων, ἅπερ ἐν τοῖς γραφεῖσι περὶ τοῦ κατ' αὐτὸν βίου μεμῆ-
54 νυται, τεττάρων ἄθλων ἐξαιρέτων τυγχάνει, [τυχῶν] βασιλείας, νομο-

54 θεσίας, προφητείας, ἀρχιερωσύνης. βασιλεὺς τε γὰρ γέγονεν, οὐκ ἔθει τῷ καθεστῶτι μετὰ | στρατιᾶς τε καὶ ὅπλων ναυτικῆς τε καὶ πεζικῆς καὶ ἱπικῆς δυνάμεως, ἀλλ' ὑπὸ θεοῦ χειροτονηθεὶς ἐκουσίῳ γνώμῃ τῶν ἀρχομένων, ὃς τοῖς ὑπηκόοις ἐνεργάσατο τὴν ἐκούσιον αἴρεσιν. ἀναυδος γὰρ καὶ ἀκτήμων καὶ ἀχρήματος μόνος οὗτος βασιλεὺς ἡμῖν ἀνεγράφη,

πρὸ τοῦ τυφλοῦ τὸν βλέποντα πλοῦτον ἀσπασάμενος καί, εἰ δεῖ μὴδὲν

55 ὑποστειλάμενον εἰπεῖν, τὸν θεοῦ κληῖρον ἰδίαν οὐσίαν ὑπολαμβάνων. ὁ δ' αὐτὸς γίνεται καὶ νομοθέτης· δεῖ γὰρ τὸν βασιλέα προστάττειν καὶ ἀπαγορεύειν· νόμος δὲ οὐδὲν ἔστιν ἕτερον ἢ λόγος προστάττων ἢ χρη-

καὶ ἀπαγορεύων ἢ μὴ χρη. ἐπεὶ δ' ἄδηλον τὸ ἐν ἑκατέρῳ συμφέρον-
ἀγνοία γὰρ πολλάκις κελεύομεν ἢ μὴ δεῖ καὶ ἀπαγορεύομεν ἢ δεῖ πράτ-
τειν-, οἰκεῖον ἦν τρίτον λαβεῖν, προφητεῖαν, εἰς τὸ ἄπταιστον· ἑρμη-
νεὺς γὰρ ἔστιν ὁ προφήτης ἔνδοθεν ὑπηχοῦντος τὰ λεκτέα τοῦ θεοῦ,

56 παρὰ θεῶ δ' οὐδὲν ὑπαίτιον. τέταρτον δ' ἀρχιερωσύνην, δι' ἣς προφη-
τεῶν ἐπιστημονικῶς θεραπεύσει τὸ ὄν καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων
κατορθούντων μὲν εὐχαριστίας, εἰ δὲ διαμαρτάνοιεν, εὐχὰς καὶ ἰκεσίας

ἱλασκόμενος ποιήσεται. ταῦτα μιᾶς ὄντα ἰδέας ἀλληλουχεῖν ὀφείλει
τοῖς ἀρμονίας δεσμοῖς ἐνωθέντα καὶ περὶ τὸν αὐτὸν ἐξετάζεσθαι, ὡς ὁ

γέ τινος τῶν τεττάρων ὑστερίζων ἀτελής εἰς ἡγεμονίαν, χωλὴν ἀνημμένος

κοινωνῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν.

57 Ἄλις μὲν δὴ τῶν καθ' ἕκαστον ἄνδρα τιθεμένων ἄθλων· τίθεται δὲ καὶ ὅλοις οἴκοις καὶ πολυανθρώποις συγγενείαις. αὐτίκα τοῦ ἔθνους εἰς δώδεκα φυλαῖς διανεμηθέντος ἰσάριθμοι ταῖς φυλαῖς εἰσιν ἡγεμόνες, οὐ μόνον μιᾶς οἰκίας ἢ συγγενείας, ἀλλὰ καὶ γνησιωτέρας οἰκειότητος· ἀδελφοὶ γὰρ ὁμοπάτριοι πάντες· ὁ δὲ τούτων πάππος καὶ **58** πρόπαππος σὺν τῷ πατρὶ γεγονάσιν ἀρχηγέται τοῦ ἔθνους. ὁ μὲν οὖν πρῶτος πρὸς ἀλήθειαν ἐκ τύφου μεταθέμενος καὶ τῆς ἐν τοῖς μαθήμασι Χαλδαικῆς τερθρείας ὑπεριδῶν ἕνεκα τελειοτέρας ὕψεως, ἦν θεασάμενος ἐλχθεὶς ἠκολούθησε τῇ φαντασίᾳ, καθάπερ τὸν σίδηρόν φασι ὑπὸ λίθου τῆς μαγνήτιδος ἔλκεσθαι, ἀντὶ σοφιστοῦ γενόμενος ἐκ διδασκαλίας σοφός, πολλοὺς μὲν ἔσχε παῖδας, ἅπαντας δὲ πλὴν ἑνὸς ὑπαίτιους, ὃς τὰ πείσματα τοῦ γένους ἐκδησάμενος ἀσφαλῶς ἐνωρμίσατο. **59** τῷ δ' οὐκ ἄλλοις αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδίδακτον κτησαμένῳ φύσιν δύο συνέβη παῖδας γενέσθαι, τὸν μὲν ἄγριον καὶ ἀτίθασον, θυμοῦ γέμοντα καὶ ἐπιθυμίας καὶ συνόλως τὸ τῆς ψυχῆς ἄλογον μέρος ἐπιτετειχικότα τῷ λογικῷ, τὸν δ' ἡμέρον καὶ φιλόανθρωπον, καλοκάγαθίας | ἔραστην ἰσότητός τε καὶ ἀτυφίας, ἐν βελτίονι τεταγμένον τάξει, λογισμοῦ προ- **60** αγωνιστήν, ἀφροσύνης ἀντίπαλον· οὗτός ἐστιν ὁ τρίτος τῶν ἀρχηγῶν, ὁ πολύπαις τε καὶ μόνος εὐτεκνος, ἀσινῆς ἐν ἅπασιν τοῖς μέρεσι τῆς οἰκίας, οἷά τις γεωργὸς εὐδαίμων ἅπασαν τὴν σπορὰν ἐπιδὼν σῶον ἡμερόν **61** τε καὶ καρποφόρον. ἔχει δ' ἕκαστος τῶν τριῶν τὴν ῥητὴν διήγησιν σύμβολον διανοίας ἀφανοῦς, ἦν ἐπισκεπτέον. αὐτίκα παντὶ τῷ διδασκομένῳ συμβαίνει μετιόντι πρὸς ἐπιστήμην ἀπολιπεῖν ἀμαθίαν· ἀμαθία δὲ πολύχουν. διὰ τοῦτο ὁ πρῶτος λέγεται πολύπαις μὲν, οὐδένα δὲ τῶν ἄλλων ἀξιώσας υἱὸν αὐτοῦ χρηματίζειν πλὴν ἑνός· τρόπον γὰρ τινα καὶ ὁ μανθάνων ἀποκηρύττει τὰ τῆς ἀμαθίας ἔκγονα **62** καὶ ὡς ἐχθρὰ καὶ δυσμενῆ παραιτεῖται. φύσει γε μὴν πάντες οἱ ἄνθρωποι, πρὶν τελειωθῆναι τὸν ἐν αὐτοῖς λόγον, κείμεθα ἐν μεθορίῳ κακίας καὶ ἀρετῆς πρὸς μηδέτερα πω ταλαντεύοντες· ἐπειδὴν δὲ πτερυξάμενος ὁ νοῦς ὅλη τῇ ψυχῇ διὰ πάντων αὐτῆς τῶν μερῶν φαντασιωθῆ τὸ ἀγαθόν, ἀφετος πρὸς αὐτὸ καὶ πτηνὸς ὄρμα τὸ συγγεγεννημένον ἀδελφὸν κακὸν ὀπίσω καταλιπὼν, ὃ καὶ ἀποφεύγει τὴν ἐναντίαν ὁδὸν **63** ἀμεταστρεπτί. τοῦτ' ἐστὶν ὃ αἰνίττεται φάσκων υἱοὺς δύο γεγενῆσθαι διδύμους τῷ φύσεως εὐμοίρου λαχόντι· παντὸς γὰρ ἀνθρώπου κατ' ἀρχὰς ἅμα τῇ γενέσει κυφορεῖ δίδυμα ἢ ψυχὴ, κακὸν, ὡς ἔφην, καὶ ἀγαθόν, ἑκάτερον φαντασιουμένη· μακαρίας δὲ καὶ εὐδαίμονος ὅταν τύχη μερίδος, ὀκτῆ μιᾶ ῥέπει πρὸς τὸ ἀγαθόν, μήτ' ἐπὶ θάτερα ποτε **64** ταλαντεύσασα μήτ' ἐπαμφοτερίσασα πρὸς τὸ ἰσόρροπον. ἢ δ' ἀγαθῆς μὲν φύσεως ἀγαθῆς δὲ καὶ παιδεύσεως ἐπιλαχοῦσα κακὸν τρίτου συνασκηθεῖσα τοῖς τῆς ἀρετῆς θεωρήμασιν, ὡς μηδὲν αὐτῶν ἐξ ἐπιπολῆς πλαδᾶν, ἔγκολλα δ' εἶναι καὶ ἐντετυπωμένα τὰ πάντα καθάπερ νεύροις τισὶν ἐνωθέντα, κτᾶται μὲν ὑγείαν, κτᾶται δὲ δύναμιν, οἷς εὐχροια μὲν ἐξ αἰδοῦς, εὐεξία δὲ καὶ **65** κάλλος ἐπιγίνεται. γενομένη δὲ πλήρωμα ἀρετῶν ἢδε ἢ ψυχὴ διὰ τριῶν τῶν ἀρίστων, φύσεως καὶ μαθήσεως καὶ ἀσκήσεως, οὐδὲν ἐν ἑαυτῇ

καταλιπούσα κενὸν εἰς πάροδον ἄλλων, γεννᾷ τέλειον ἀριθμόν, διττὰς υἱῶν ἐξάδας, ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, πρὸς τὴν τῶν ἐνταῦθα βελτίωσιν. οὗτός ἐστιν ὁ ἀσινῆς οἶκος, ὁ τέλειος καὶ συνεχῆς ἐν ταῖς ῥηταῖς γραφαῖς καὶ ἐν ταῖς καθ' ὑπόνοιαν ἀλληγορίαις, ὃς ἔλαβεν ἄθλον, καθάπερ εἶπον, ἡγεμονίαν τῶν τοῦ ἔθνους | φυλῶν.

66 ἐκ τοῦδε τοῦ οἴκου χρόνοις εἰς πολυανθρωπίαν ἐπιδόντος εὖνομοι πόλεις ἐκτίσθησαν, διδασκαλεῖα φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης καὶ ὁσιότητος, ἐν οἷς καὶ ἡ τῆς ἄλλης ἀρετῆς μεταποίησις μεγαλοπρεπῶς διερευνᾶται.

67 Τὰ μὲν οὖν ἀπονεμηθέντα πάλαι τοῖς ἀγαθοῖς ἄθλα κοινῆ τε καὶ ἰδίᾳ λέλεκται τυπωδέστερον, ἀφ' ὧν καὶ τὰ παραλειφθέντα δύναται ἄν τις εὐμαρέστατα συνορᾶν. ἐξῆς δὲ τὰς προτεθείσας τοῖς πονηροῖς κολάσεις [ἐν μέρε]ι πάλιν ἐπισκεπτέον γενικώτερον, ἐπεὶ τὰς

68 κατὰ μέρος ἀναγράφειν οὐ καιρός. ἐγένετό τις κατ' ἀρχαῖς εὐθύς, ὅτ' οὕτω τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐπλήθυνεν, ἀδελφοκτόνος. οὗτός ἐστιν ὁ πρῶτος ἐναγῆς, ὁ πρῶτος καθαρειούση τῇ γῆ μίαισμα προσβαλὼν ἄηθες ἀνθρωπείου αἵματος, ὁ πρῶτος ἀνείεσαν καὶ βλαστάνουσαν γένη ζῳῶν καὶ φυτῶν καὶ οἷς εὐτοκεῖ πᾶσι τεθηλυῖαν τῆς εὐτοκίας ἐπισχών, ὁ πρῶτος φθορὰν γενέσει καὶ θάνατον ζῳῆ καὶ πένθος χαρᾶ καὶ κακὰ

69 ἀγαθοῖς ἐπιτειχίσας. τί ἂν οὖν παθῶν ἀξίαν ἔδεδώκει δίκην, ὃς διὰ μιᾶς πράξεως οὐδὲν τῶν βιαίων καὶ ἀσεβῶν παρέλιπεν; ἴσως ἂν εἶποι τις· ἀναιρεθεῖς. ὁ λογισμὸς οὗτος ἀνθρώπου τὸ μέγα δικαστήριον οὐ βλέποντος· ἀνθρωποι μὲν γὰρ πέρας τιμωριῶν εἶναι νομίζουσι τὸν **70** θάνατον, ἐν δὲ τῷ θείῳ δικαστηρίῳ μόλις οὗτός ἐστιν ἀρχή. ἐπεὶ τοίνυν καινὸν τὸ ἔργον, ἔδει καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τιμωρίαν καινὴν εὑρεθῆναι. τίς οὖν ἐστὶν αὕτη; ζῆν ἀποθνήσκοντα ἀεὶ καὶ τρόπον τινα θάνατον ἀθάνατον ὑπομένειν καὶ ἀτελεύτητον. θανάτου γὰρ διττὸν εἶδος· τὸ μὲν κατὰ τὸ τεθνάναι, ὅπερ ἀγαθὸν ἐστὶν ◊ ἢ ἀδιάφορον, τὸ δὲ κατὰ τὸ ἀποθνήσκειν, ὃ δὴ κακὸν πάντως καὶ ὅσῳ χρονιώτερον βαρύτερον.

71 πῶς οὖν ὁ θάνατος αὐτῷ συνδιαιωρίζει, σκόπει. τετάρων ὄντων ἐν τῇ ψυχῇ παθῶν, δυοῖν μὲν περὶ τὸ ἀγαθὸν ἐνεστὸς ἢ μέλλον, ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας, δυοῖν δὲ περὶ τὸ κακὸν παρὸν ἢ προσδοκώμενον, λύπης καὶ φόβου, τὴν μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ῥίζαις αὐταῖς ἐξέτεμε συζυγίαν, ἵνα μηδ' ἐκ τύχης ἡσθῆ ποτε ἢ ἐπιθυμῆση τινὸς ἡδέος, τὴν δὲ τοῦ κακοῦ μόνην

72 ἐνεφύτευσεν εἰς λύπην εὐθυμίας ἀμιγῆ καὶ φόβον ἄκρατον. φησὶ γάρ, ὅτι ἂρὰν ἐπηράσατο τῷ ἀδελφοκτόνῳ, ὡς | "στένειν καὶ τρέμειν ἀε"ί

(Gen. 4, 12), καὶ σημείον ἔθετο αὐτῷ μὴ ἀναιρεθῆναι πρὸς τινος (ib. v. 15), ἵνα μὴ ἄπαξ ἀποθάνῃ, δεικνύοντι δὲ, ὡς εἶπον, ἀποθνήσκων ἐν ἀλγηδόνι καὶ ἀνίαις καὶ συμφοραῖς ἀδιαστάτοις καί, ὃ δὴ πάντων ἀργαλεώτατον, αἰσθάνηται τῶν ἰδίων κακῶν καὶ ἐπὶ τοῖς ἐν χερσὶν ἄχθηται καὶ τὴν φορὰν τῶν μελλόντων προορώμενος μὴ δύνηται φυλάξασθαι, τῆς ἐλπίδος ἐκτετμημένης αὐτῷ, ἣν ὁ θεὸς ἀνθρώπων γένει κατέσπειρεν, ἵν' ἔχοντες συμφυῆς παραμύθιον ἐπελαφρίζωνται τὰς ἀνίας **73** οἱ μὴ ἀνιάτα δρᾶσαντες. ὡσπερ οὖν τῷ συναρπασθέντι ὑπὸ χειμάρρου φοβερόν μὲν τὸ πλησίον ρεῦμα ὧ κατασύρεται, φοβερώτερον δὲ τὸ

ἄνωθεν ἐπιφερόμενον, ὃ τῇ μὲν βίᾳ συντόνως ἐπωθεῖ καὶ ἀλήκτως, τῇ δ' ἐπαναστάσει μετεωριζόμενον ἐπικλύζει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν κακῶν ἀνιαρὰ μὲν τὰ ἐν χερσίν, ἀργαλεώτερα δὲ τὰ ἐκ φόβου ῥέοντα· χορηγεῖ γὰρ ὁ φόβος καθάπερ ἐκ πηγῆς τὰ ὀδυνηρά.

74 Ταῦτα μὲν ἔστι τὰ ὀρισθέντα κατὰ τοῦ πρώτου γεγονότος

ἀδελφοκτόνου· ὠρίσθη δὲ καὶ ἐπ' οἰκίαις ἕτερα συνθεμέναις κοινοπραγίαν ἀμαρτημάτων. ἦσαν τινες νεωκόροι καὶ ἱερόδουλοι τὴν πυλωρῶν τεταγμένοι τάξι· οὗτοι φρονήματος ὑποπλησθέντες ἀλόγου τοῖς ἱερεῦσιν

75 ἐπανέστησαν, ἀξιοῦντες τὰ ἐκείνων γέρα σφετερίζεσθαι. προστησάμενοι

δὲ τῆς συστάσεως ἡγεμόνα τὸν πρεσβύτατον, ὃς καὶ τοῦ τολμήματος μετ' ὀλίγων τῶν συναπονοηθέντων εἰσηγητῆς ἐγένετο, καταλιπόντες τὰ

προπύλαια καὶ τὰς ἐσχατίας ἐπὶ τῶν ἀδύτων ἐχώρουν τοὺς χρησμοῖς

76 ἀξιοθέντας τῆς ἱερωσύνης μεθιστάντες. ταραχὴ μὲν οὖν, ὡς εἰκός,

ἐπεῖχε τὴν πληθὺν ἅπασαν, ἅτε κινουμένων τῶν ἀκινήτων καὶ παρασπονδουμένων τῶν νόμων καὶ τοῦ περὶ τὸ ἱερόν κόσμου σύγχυσιν λαμ-

77 βάνοντος ὑπ' ἀταξίας δεινῆς. ἐφ' οἷς ὁ τοῦ ἔθνους ἐπιμελητῆς καὶ

προστάτης ἡγανάκει. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἦθει βαρυτέρῳ χρώμενος

χωρὶς ὀργῆς-ἦν γὰρ καὶ τὴν φύσιν ἀόργητος-λόγοις ἀναδιδάσκειν

ἐπειράτο μεταβάλλεσθαι καὶ τοὺς ταχθέντας ὄρους μὴ ὑπερβαίνειν μηδὲ νεωτερίζειν εἰς τὰ ἅγια καὶ καθωσιωμένα, ὧν αἱ τοῦ ἔθνους ἐλπίδες

78 ἐκκρέμανται. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἤνυεν, ἀλλ' ἐκεκώφηντο πρὸς ἅπαντα νομί-

ζοντες αὐτὸν ἠττηθέντα φιλοικεῖου πάθους ἀρχιερέα μὲν τὸν ἀδελφὸν

καταστήσαι, τοῖς δ' ἀδελφιδοῖς ἐγχειρίσαι τὴν ἱερωσύνην, δεινὸν οὐχὶ

τοῦθ' ὑπελάμβανε καίπερ ὄν δεινόν, ἀλλ' ἐκεῖνο | παγχάλεπον, εἰ δόξει

τῶν λογίων, καθ' ἃ γέγονεν ἡ αἵρεσις τῶν ἱερέων, ἀλογεῖν. ***

<Περὶ εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν.>

79 *** μαρτυρία δὲ σαφῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνάκειται γράμμασι.

λέγε τὰς εὐχὰς πρότερον, ὡς "εὐλογία"ς εἴωθεν ὀνομάζειν. εἰάν, φησί,

τὰς θείας ἐντολάς φυλάττητε καταπειθεῖς γινόμενοι τοῖς προστάγμασι

καὶ τὰ διαγορευόμενα μὴ μέχρις ἀκοῆς καταδέχησθε, ἀλλὰ διὰ τῶν τοῦ

80 βίου πράξεων ἐπιτελεῖτε, πρῶτην δωρεὰν ἔχετε νίκην κατ' ἐχθρῶν. οὐ

γὰρ ὑπέρογκοι καὶ βαρύτεραι τῆς τῶν χρησομένων δυνάμεως αἱ προς-

τάξεις εἰσὶν οὐδὲ μακρὰν τὸ ἀγαθὸν ἀφέστηκεν, ἢ πέραν θαλάττης ἢ ἐν

ἐσχατιαῖς γῆς, ὡς δεῖσθαι πολυχρονίου καὶ καματηρᾶς ἀποδημίας, οὐδ'

ἐξαιφνης ἐστείλατο τὴν ἐνθένδε εἰς οὐρανὸν ἀποικίαν, ἵνα τις μετέωρος

καὶ πτηνὸς ἀρθεῖς μόλις ἐφικέσθαι τούτων δυνηθῆ· πλησίον δ' ἔστι καὶ

ἐγγυτάτω, τρισὶ μέρεσι τῶν καθ' ἕκαστον ἡμῶν ἐνιδρυμένον, "στόματι

καὶ καρδίᾳ καὶ χερσὶ, τροπικώτερον λόγῳ καὶ διανοίᾳ καὶ πράξεσιν.

81 εἰάν γὰρ οἷα τὰ βουλευόμενα τοιοῦτοι οἱ λόγοι καὶ οἷα τὰ λεγόμενα τοιαῖδε

αἱ πράξεις ὦσι, καὶ ταῦτα ἀλλήλοις ἀντακολουθῆ δεθέντα ἀρμονίας

ἀλύτοις δεσμοῖς, εὐδαιμονία κρατεῖ, τουτέστιν ἡ ἀψευδестаτή σοφία καὶ

φρόνησις, σοφία μὲν [γὰρ] πρὸς θεραπείαν θεοῦ, φρόνησις δὲ πρὸς

82 ἀνθρωπίνου βίου διοίκησιν. ἄχρι μὲν οὖν λέγεται μόνον τὰ τῶν νόμων

παραγγέλματα, βραχείας ἢ οὐδεμιᾶς ἀποδοχῆς τυγχάνει· προσγενομένων

δ' ἀκολούθων καὶ ἐπομένων ἔργων ἐν τοῖς τοῦ βίου πᾶσιν ἐπιτηδεύμασιν, ὡσπερ ἐκ ζόφου βαθέος εἰς φῶς ἀναχθέντα περιλαμφθήσεται δι' εὐκλείας **83** καὶ εὐφημίας. τίς γὰρ οὐκ ἂν εἴποι καὶ τῶν φύσει βασκάνων, ὅτι σοφὸν ἄρα γένος καὶ ἐπιστημονικώτατον μόνον τοῦτ' ἐστίν, ᾧ τὰς θείας παραινήσεις ἐξεγένετο μὴ κενὰς καὶ ἐρήμους ἀπολιπεῖν τῶν οἰκείων **84** πράξεων, ἀλλὰ πληρῶσαι τοὺς λόγους ἔργοις ἐπαινετοῖς; τοῦτο τὸ γένος οὐ μακρὰν ἀπώκισται θεοῦ, φαντασιούμενον αἰεὶ τὰ αἰθέρια κάλλη καὶ ποδηγετούμενον ὑπ' ἔρωτος οὐρανόθεν, ὡς, κἂν εἰ πύθοιτό τις, ποῖον ἔθνος μέγα, προσφυῶς ἂν τινας ἀποκρίνασθαι· ᾧ ὁ θεός ἐστιν ἐπήκοος ἱεροπρεπεστάτων εὐχῶν καὶ ταῖς ἀπὸ καθαροῦ τοῦ συνειδότος κατακλήσει συνεγγίζων.

85 Ἐπεὶ δ' ἐχθρῶν διττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἀνθρώπων ἐκ πλεονεξίας ἐπιτηδεύσει γεγονός, τὸ δὲ θηρίων ἄνευ ἐπιτηδεύσεως ἀλλοτριότητι χρώμενον φυσικῇ, περὶ ἑκατέρου λεκτέον ἐν μέρει, καὶ πρότερον γε τοῦ κατὰ τοὺς φύσει πολεμίους θήρας· οὗτοι γὰρ οὐ μιᾶς πόλεως ἢ ἔθνους ἑνός, ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους δυσμενεῖς εἰσιν, οὐ πρὸς ἰσορροπίαν χρόνου μήκος, ἀλλὰ τὸν ἀόριστον καὶ ἀπερίγραφον **86** αἰῶνα. τούτων οἱ μὲν ὡς δεσπότην ἀνθρώπων δεδιότες ὑποπτήσουσιν ἐγκότῳ μίσει, οἱ δὲ τολμηταὶ καὶ θρασύτεροι προεπιχειροῦσι καιροφυλακοῦντες, εἰ μὲν ἀσθενέστεροι τυγχάνουσιν, ἐξ ἐνέδρας, εἰ δὲ δυνατώτεροι, **87** φανερώς. ἄσπονδος γὰρ καὶ ἀκήρυκτος εἷς πόλεμος οὗτος, ὡς λύκοις πρὸς ἄρνας, καὶ πᾶσι θηρίοις πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἐνύδροις τε καὶ χερσαίοις· ὃν θνητὸς μὲν οὐδεὶς δυνατὸς καθαιρεῖν, ὁ δ' ἀγέννητος μόνος καθαιρεῖ, ὅταν κρίνη τινας σωτηρίας ἀξίους, εἰρηνικοὺς μὲν τὸ ἦθος, ὁμοφροσύνην δὲ καὶ κοινωνίαν ἀσπαζομένους, οἷς φθόνος ἢ συνόλως οὐκ ἐνώκησεν ἢ τάχιστα μετανέστη τὰ ἴδια προφέρειν εἰς μέσον ἀγαθὰ **88** διεγνωκόσιν εἰς κοινὴν μετουσίαν καὶ ἀπόλαυσιν. εἰ γὰρ ἐπιλάμπειε ποτε τῷ βίῳ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο καὶ δυνηθείημεν τὸν καιρὸν ἰδεῖν ἐκεῖνον, ἐν ᾧ χειροήθη ποτὲ γενήσεται τὰ ἀτίθασα. πολὺ δὲ πρότερον τὰ ἐν τῇ ψυχῇ θηρία τιθασειθήσεται, οὗ μείζον ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν εὐρεῖν· ἢ οὐχὶ εὐήθεις ὑπολαμβάνειν, ὅτι τὰς ἀπὸ τῶν ἐκτὸς θηρίων βλάβας ἐκφευξόμεθα τὰ ἐν αὐτοῖς εἰς δεινὴν ἀγριότητα αἰεὶ συγκροτοῦντες; ὅθεν οὐκ ἀπελπιστέον, ὅτι ἐξημερωθέντων τῶν κατὰ διάνοιαν καὶ τὰ ζῶα ἡμερωθήσεται. **89** τότε μοι δοκοῦσιν ἄρκτοι καὶ λέοντες καὶ παρδάλεις καὶ τὰ παρ' Ἰνδοῖς, ἐλέφαντές τε καὶ τίγρεις, καὶ ὅσα ἄλλα τὰς ἀλκὰς καὶ τὰς δυνάμεις ἀήττητα μεταβαλεῖν ἐκ τοῦ μονωτικοῦ τε καὶ μονοτρόπου πρὸς τὸ σύννομον· καὶ τοῦ πρὸς ὀλίγον μιμήσει τῶν ἀγελαίων ἡμερωθήσεται πρὸς τὴν ἀνθρώπου φαντασίαν, μηκέτι ὡς πρότερον ἀνερεθισθέντα, καταπλαγέντα δ' ὡς ἄρχοντα καὶ φύσει δεσπότην εὐλαβῶς ἔξει, ἔνια δὲ καὶ τοῦ χειροήθους ἅμα καὶ φιλοδεσπότου τῇ παραζηλώσει, καθάπερ τὰ Μελιταῖα τῶν κυνιδίων ταῖς κέρκοις μεθ' ἰλαρωτέρας κινήσεως προσσαί- **90** νοντα. τότε καὶ τὰ σκορπίων γένη καὶ ὄφρων καὶ τῶν ἄλλων ἐρπετῶν ἄπρακτον ἔξει τὸν ἰόν· φέρει καὶ ποταμὸς ὁ Αἰγύπτιος ὅμοια τοῖς οἰκήτοσι τῆς χώρας ἀνθρωποβόρα ζῶα, τοὺς κροκοδείλους λεγομένους καὶ ποταμίους ἵππους, φέρει καὶ τὰ πελάγη μυρίας ἰδέας ἀργαλεωτάτων ζῶων· παρ'

οἷς ἅπασιν ἱερὸς καὶ ἄσυλος γένοιτ' ἂν ὁ σπουδαῖος, ἀρετὴν τιμήσαντος
91 θεοῦ καὶ γέρας αὐτῆ παρασχόντος τὸ ἀνεπιβούλευτον. οὕτως μὲν
ὁ πρεσβύτερος καὶ χρόνῳ καὶ φύσει καταλυθήσεται πόλεμος, ἡμερωθέντων
καὶ μεταβαλόντων τῶν θηρίων πρὸς τὸ τιθασόν. ὁ δὲ | νεώτερος καὶ
ἐπιτηδεύσει γενόμενος ἐκ πλεονεξίας ῥαδίως διαλυθήσεται, τῶν ἀνθρώπων,
ὡς γέ μοι δοκεῖ, δυσωπηθέντων, εἰ μελλήσουσιν ἀγριώτεροι ζώων ἀλόγων
ἐξετάζεσθαι, ὅτε τὰς ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζημίας καὶ βλάβας ἐκπεφεύγασιν.
92 αἰσχιστον γάρ, ὡς εἰκός, φανεῖται, τὰ μὲν ἰοβόλα καὶ ἀνθρωποβόρα καὶ
ἄμικτα καὶ ἀκοινωνήτα ἔνσπονδα γεγενῆσθαι μεταβαλόντα πρὸς εἰρήνην,
τὸ δὲ ἡμερον φύσει ζῶον, ἄνθρωπον, κοινωνίας καὶ ὁμονοίας συγγενές,
93 ἀσπονδεῖ φονᾶν κατὰ τῶν ὁμοίων. ἢ τὸ παράπαν οὖν, φησὶν, οὐ διελεύ-
σεται πόλεμος διὰ χώρας εὐσεβῶν, ἀλλ' αὐτὸς καταρρηθήσεται καὶ συντριβή-
σεται πρὸς ἑαυτόν, πρὸς οἷους ἔσοιτο ὁ ἀγὼν αἰσθανομένων τῶν ἀντι-
πάλων, ἅτε χρωμένους ἀνανταγωνίστῳ συμμαχίᾳ τοῦ δικαίου· μεγαλο-
πρεπὲς γὰρ καὶ περίσεμνον ἀρετὴ καὶ μόνη καθ' ἡσυχίαν ἱκανὴ φορὰς
94 μεγάλων ἐξευμαρίζειν κακῶν. ἢ καὶ μεμνηότες τινὲς ἄττωσιν ἀκαθέκτω
καὶ ἀπαρηγορήτῳ χρώμενοι τῆ τοῦ πολεμεῖν ἐπιθυμίᾳ, μέχρι μὲν συνί-
στανται, καταλαζονεύσονται θρασυνομένοι, πρὸς δὲ χειρῶν ἄμιλλαν ἦκοντες
αἰσθήσονται κενὸν αὐχμηρὰ αὐχῆσαντες, ὡς μὴ δυνάμενοι νικᾶν· ῥώμη
γὰρ ἀντιβιασθέντες κραταιοτέρᾳ φεύξονται προτροπάδην πρὸς πεντάδων
ἑκατοντάδες καὶ πρὸς ἑκατοντάδων μυριάδες, πολλαῖς ὁδοῖς οἱ κατὰ μίαν
95 ἐπελθόντες. ἔνιοι δέ, μηδὲ διώκοντος μηδενὸς ὅτι μὴ φόβου, τὰ νῦτα
τοῖς ἀντιπάλοις εἰς βολὰς εὐσκόπους ἐπιστρέψουσιν, ὡς εὐμάρειαν εἶναι
πάντας ἡβηδὸν ἀναιρεθέντας πεσεῖν. "ἐξελεύσεται γὰρ ἄνθρωπος,"
φησὶν ὁ χρησμός, καὶ στραταρχῶν καὶ πολεμῶν ἔθνη μεγάλα καὶ
πολυάνθρωπα χειρώσεται, τὸ ἀρμόττον ὁσίοις ἐπικουρικὸν ἐπιπέμψαντος
τοῦ θεοῦ· τοῦτο δ' ἐστὶ θάρσος ψυχῶν ἀκατάπληκτον καὶ σωματῶν
ἰσχυρὸν κραταιοτάτη, ὣν καὶ θάτερον φοβερὸν ἐχθροῖς, ἄμφω δὲ εἰ συνέλθοι,
96 καὶ παντελῶς ἀνυπόστατα. ἐνίοις δὲ τῶν ἐχθρῶν ἀναξίους ἔσεσθαι
φησὶν ἥττης τῶν ἀνθρώπων, οἷς σμήνη σφηκῶν ἀντιτάξειν ἐπ' ὀλέθρῳ
97 αἰσχίστῳ προπολεμοῦντα τῶν ὁσίων. τούτους δ' οὐ μόνον τὴν ἐν
πολέμῳ νίκην ἀναιμωτὶ βεβαίως ἔξειν, ἀλλὰ καὶ κράτος ἀρχῆς ἀναντα-
γωνίστον ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν | ὑπηκόων, ἢ γένοιτ' ἂν δι' εὐνοίαν ἢ φόβον
ἢ αἰδῶ. τρία γὰρ ἐπιτηδεύουσι τὰ μέγιστα καὶ συντείνοντα πρὸς ἡγε-
μονίαν ἀκαθαίρετον, σεμνότητα καὶ δεινότητα καὶ εὐεργεσίαν, ἐξ ὧν
ἀποτελεῖται τὰ λεχθέντα· τὸ μὲν γὰρ σεμνὸν αἰδῶ κατασκευάζει, τὸ δὲ
δεινὸν φόβον, τὸ δὲ εὐεργετικὸν εὐνοίαν, ἅπερ ἀνακραθέντα καὶ ἀρμο-
σθέντα ἐν ψυχῇ καταπειθεῖς ἄρχουσιν ὑπηκόους ἀπεργάζεται.
98 Ταῦτα μὲν δὴ πρῶτά φησι συμβήσεσθαι τοῖς ἐπομένοις θεῶ
καὶ περιεχομένοις αἰεὶ καὶ πανταχοῦ τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ καὶ
ἐκάστῳ τῶν τοῦ βίου μερῶν ταῦτα ἐφαρμόττουσιν, ὡς μηδὲν νόσῳ
πλαζόμενον ἐκδικιατᾶσθαι· δεύτερον δὲ πλοῦτον, ὃς κατὰ τὸ ἀναγκαῖον
99 εἰρήνην καὶ ἀρχῆν ἔπεται. πλοῦτος δὲ ὁ μὲν τῆς φύσεως εὐτελής ἐστι
τροφή καὶ σκέπη· τροφή μὲν οὖν ἄρτος καὶ ναματιαῖον ὕδωρ, ὃ πανταχοῦ
τῆς οἰκουμένης ἀνακέχεται· σκέπη δὲ διττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἀμπεχόνη,

τὸ δὲ οἰκία, διὰ τὰς ἀπὸ κρυμοῦ καὶ θάλπους παρακολουθούσας ζημίας·
 ὧν ἐκάτερον, εἴ τις ἐθέλησειε τὴν περιέργον καὶ περιττὴν ἀφελεῖν πολυ-
100 τέλειαν, εὐποριστότατον. οἱ δ' ἂν ζηλώσωσι τὸν λεχθέντα πλοῦτον
 ἀσπασάμενοι τὰ φύσεως δῶρα, μὴ τὰ τῆς κενῆς δόξης, ὀλιγοδείαν καὶ ἴ
 ἐγκράτειαν ἀσκήσαντες, ἔξουσι κατὰ πολλὴν περιουσίαν καὶ τὸν τῆς
 ἀβροδιαίτου τροφῆς πλοῦτον οὐκ ἐπιτηδεύσαντες· ἐπιπηδήσει γὰρ ὡς
 πρὸς ἐπιτηδειοτάτους καὶ σεμνοὺς τῆς ἀρμοττοῦσης χρήσεως ἐπιστή-
 μονας, ἀποδράς ἄσμενος τὰς τῶν ἀκολάστων καὶ ὑβριστῶν συνδισαίτησεις,
 ἵνα μὴ χορηγῇ τοῖς ἐπὶ βλάβῃ τῶν πλησίον ζῶσι παρελθὼν τοὺς
101 κοινωφελεῖς. λόγιον γὰρ ἔστιν ὅτι τοῖς τὰς ἱεροπρεπεῖς ἐντολάς φυλάτ-
 τουσιν ὁ μὲν οὐρανὸς ὁμβρήσει καιρίους ὑετούς, ἡ δὲ γῆ καρπῶν παντο-
 दाπῶν οἴσει φορὰν, ἡ μὲν πεδιάς σπαρτῶν, ἡ δ' ὄρεινῆ τῶν ἀκροδρύων,
 καὶ ὅτι χρόνος οὐδεὶς ἀπολειφθήσεται κενὸς εὐεργεσίας, ἀλλὰ τῷ συν-
 εχεῖ καὶ ἐπαλλήλῳ τῶν τοῦ θεοῦ χαρίτων "καταλήψεται ὁ μὲν ἄμητος
102 τρύγητον, καταλήψεται δὲ ὁ τρύγητος σπόρον" (Lev. 26, 5), ὡς ἀνελ-
 λιπῶς καὶ ἀδιαστάτως αἰεὶ τὰ μὲν συγκομίζειν, τὰ δὲ ἐλπίζειν, ἐφε-
 δρευόντων ἑτέροις ἑτέρων, ἵνα τοῖς πέρασι τῶν προτέρων αἰ τῶν ὑστέρων
 ἀρχαὶ συνάπτουσαι κύκλον τινὰ καὶ χορείαν ἀποτελῶσιν ἀνεπιδεᾶ παντὸς
103 ἀγαθοῦ. τὸ γὰρ πλῆθος τῶν γινομένων ἐξαρκέσει καὶ πρὸς τὴν παραυτίκα
 χρήσιν καὶ ἀπόλαυσιν καὶ πρὸς τὴν τοῦ μέλλοντος ἀφθονον περιουσίαν,
 νέων ἐπακμαζόντων παλαιοῖς καὶ τὴν ἐκείνων ἔνδειαν προσαναπληροῦντων·
 ἔστι δὲ ὅτε καὶ ὑπ' εὐφορίας ἀλέκτου τῶν | πάλαι συγκομισθέντων
 φροντίσει τὸ παράπαν οὐδεὶς, ἀλλ' ἀταμίευτα καὶ ἀθησαύριστα καταλεί-
104 ψουσι τοῖς βουλομένοις ἀφέντες τὴν χρήσιν ἀδεᾶ. οἷς μὲν γὰρ ὁ ἀλη-
 θινὸς πλοῦτος ἐν οὐρανῷ κατάκειται διὰ σοφίας καὶ ὁσιότητος ἀσκηθεῖς,
 τούτοις καὶ ὁ τῶν χρημάτων ἐπὶ γῆς περιουσιάζει, προνοία καὶ ἐπιμελεία
 θεοῦ τῶν ταμείων αἰεὶ πληρουμένων, ἐκ τοῦ τὰς ὁρμᾶς τῆς διανοίας
 καὶ τῶν χειρῶν τὰς ἐπιβολὰς μὴ ἐμποδίζεσθαι πρὸς τὴν τῶν αἰεὶ σπου-
105 दाζομένων καλῶν κατόρθωσιν. οἷς δὲ ὁ κλῆρος οὐκ ἔστιν οὐράνιος δι'
 ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν, οὐδὲ τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν εὐδοεῖν πέφυκεν ἡ
 κτήσις· ἀλλὰ κἂν προσγένηται, τάχιστα ἀπεπήδησεν, ὡς παραγενομένη
 τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν λαβόντων, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ βαρῦναι τὴν
 ἀνίαν σφοδρότερον, ἥτις ἐκ τοῦ στέρεσθαι κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἔπεται.
106 τότε δὲ, φησὶν, ὑπὸ τῆς ἄγαν εὐφορίας καὶ ἀφθονίας ὁ νῦν
 ὑπομένεις ἐργάσῃ· νῦν μὲν γὰρ μήτε τῶν νόμων μήτε τῶν πατρίων
 ἐθῶν αἰδῶ ποιούμενος ἀλλὰ πάντων ἀθρόως ἀλογῶν ὑστερίζεις μὲν τῶν
 ἀναγκαίων, θεραπεύεις δὲ τὰς τῶν δανειστῶν καὶ ὀβολοστατῶν οἰκίας
107 ἐπὶ πολλῷ δανειζόμενος· τότε δ', ὡς περ ἔφην, δράσεις τοῦναντίον. ὑπὸ
 γὰρ ἀφθόνου περιουσίας αὐτὸς ἄλλοις δανειεῖς, καὶ οὐκ ὀλίγα οὐδ' ὀλίγοις,
 ἀλλὰ πολλὰ καὶ πολλοῖς, ὅλοις μὲν οὖν ἔθνεσι, πάντων καὶ τῶν κατὰ
 πόλιν καὶ τῶν κατὰ χώραν εὐτυχῶς ἀπαντῶντων, τῶν μὲν κατὰ πόλιν
 ἀρχαῖς καὶ τιμαῖς καὶ εὐδοξίαις διὰ τε εὐδικίας καὶ εὐβουλίας καὶ τοῦ
 διὰ λόγων καὶ πράξεων κοινωφελοῦς, τῶν δὲ κατ' ἀγρὸν εὐφορίαις καὶ
 τῶν ἀναγκαίων, σίτου, οἴνου, ἐλαίου, καὶ τῶν πρὸς ἀβροδίαιτον βίον,
 ταῦτα δ' ἔστι τὰ ἀμύθητα γένη τῶν ἀκροδρύων καὶ ἔτι βουκολίων

108 αἰπολίῳ τῶν ἄλλων θρεμμάτων εὐτοκία. ἀλλὰ τί τούτων ὄφελος, εἴποι τις ἄν, τῷ μὴ μέλλοντι κληρονόμους καὶ διαδόχους ἀπολιπεῖν; διὰ τοῦτο ἐπισφραγιζόμενος τὰς εὐεργεσίας φησὶν· οὐδεὶς ἄγονος οὐδὲ στεῖρα γενήσεται, πάντες δὲ οἱ θεραπευταὶ θεοῦ γνήσιοι νόμον ἐκπληρώσουσι
109 φύσεως τὸν ἐπὶ παιδοποιίᾳ· καὶ γὰρ ἄνδρες ἔσονται πατέρες καὶ πατέρες εὐπαιδες καὶ γυναῖκες ἔσονται μητέρες καὶ μητέρες εὐτεκνοὶ, ὡς ἕκαστον οἶκον πλήρωμα εἶναι πολυανθρώπου συγγενείας, μηδενὸς ἔλλειφθέντος ἢ μέρους ἢ ὀνόματος τῶν ὅσα ἐπιφημίζεται τοῖς προσήκουσι, καὶ πρὸς τοὺς ἄνω, γονεῖς, θεῖους, πάππους, καὶ πρὸς τοὺς κάτω πάλιν ὁμοίως, <υἱού>ς, ἀδελφοὺς, ἀδελφιδοὺς, υἱωνοὺς, θυγατριδοὺς, ἀνεψιοὺς, | ἀνεψια-
110 δοῦς, τοὺς ἐξ αἵματος πάντας. ὡκύμορος δ' ἢ ἀτελής οὐδεὶς ἄν γένοιτο τῶν κοσμουμένων τοῖς νόμοις οὐδέ τινος ἡλικίας ἄμοιρος ὧν ὁ θεὸς ἔνειμεν ἀνθρώπων γένει· ἀλλ' ἐκ βρέφους ἐπαινῶν ἐξῆς ὡσπερ δι' ἀναβαθμῶν, τεταγμέναις χρόνων περιόδοις ἐκάστης ἡλικίας τοὺς ὀρισθέντας ἀριθμοὺς συνεκπληρώσας, ἐπὶ τὴν τελευταίαν ἀφίξεται τὴν θανάτῳ μᾶλλον δ' ἀθανασίᾳ γειννωσάν, ὁ πρὸς ἀλήθειαν εὐγῆρος, εὐπαιδα καὶ
111 πολὺπαιδα οἶκον ἀνθ' αὐτοῦ καταλιπών. τοῦτ' ἐστὶν ὅπερ εἶπε που προθεσπίζων, ὅτι "τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν σου ἀναπληρώσει"ς (Exod. 23, 26), παγκάλως χρησάμενος τοῖς ὀνόμασι κυρίοις ἅμα καὶ προσφυέσιν. ὁ μὲν γὰρ ἀμαθῆς καὶ ἔκνομος "οὔτ' ἐν λόγῳ," φασίν, "οὔτ' ἐν ἀριθμῷ," τῷ δὲ παιδείας καὶ νόμων ἱερῶν μεταποιουμένῳ πρώτη χάρις ἐστὶν ἔλλογίμῳ καὶ δοκίμῳ φανέντι μεταλαχεῖν ἀριθμοῦ
112 καὶ τάξεως. ὑπερφυῶς δὲ ἔχει καὶ ἡ πλήρωσις οὐ μηνῶν ἢ ἐνιαυτῶν ἀλλ' ἡμερῶν, ὡς δέον ἐκάστην ἡμέραν τοῦ σπουδαίου μηδὲν ἔρημον καὶ κενὸν ἔαν εἰς πάροδον ἀμαρτημάτων, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς μέρεσι καὶ διαστήμασιν ἑαυτῆς καλοκἀγαθίας πεπληρωσθαι· κρίνεται γὰρ οὐ ποσότητι ἀλλὰ ποιότητι ἢ ἀρετῇ καὶ τὸ καλόν. ὅθεν ἰσότημον καλῷ βίῳ σοφοῦ
113 καὶ μίαν ἡμέραν ὑπέλαβεν εἶναι κατορθουμένην. τοῦτ' ἐστὶν ὃ καὶ ἐν ἑτέροις αἰνίττεται φάσκων εὐλογίας ἄξιον ἔσεσθαι καὶ εἰσιόντα καὶ ἐξιόντα τὸν τοιοῦτον ἄνδρα, διότι πάσαις μὲν ταῖς κινήσεσι πάσαις δὲ ταῖς σχέσεσιν ὁ σπουδαῖος ἐπαινετός, ἔνδον τε καὶ ἔξω, πολιτικὸς ὁμοῦ καὶ οἰκονόμος, ὡς τὰ μὲν ἔνδον ἐξορθοῦν οἰκονομικῶς, τὰ δ' ἔξω πολιτικῶς,
114 ἢ συμφέρον ἐπανορθοῦσθαι. ἐὰν μὲν οὖν εἰς ἀνὴρ τυγχάνῃ τοιοῦτος ὧν ἐν πόλει, τῆς πόλεως ὑπεράνω φανείται, ἐὰν δὲ πόλις, τῆς ἐν κύκλῳ χώρας, ἐὰν δὲ ἔθνος, ἐπιβήσεται πᾶσιν ἔθνεσιν ὡσπερ κεφαλὴ σώματι τοῦ περιφαίνεσθαι χάριν, οὐχ ὑπὲρ εὐδοξίας μᾶλλον ἢ τῆς τῶν ὀρώντων ὠφελείας· αἱ γὰρ συνεχεῖς τῶν καλῶν παραδειγμάτων φαντασίαι παραπλησίως εἰκόνας ἐγχαράττουσι ταῖς μὴ πάνυ σκληραῖς καὶ ἀποκρότοις
115 ψυχαῖς. ὅθεν εἴρηται πρὸς τοὺς ἐθέλοντας μιμεῖσθαι τὰ σπουδαῖα καὶ θαυμαστά κάλλη μὴ ἀπογινώσκειν τὴν ἀμείνω μεταβολὴν μηδὲ τὴν ὡσπερ ἐκ διασπορᾶς ψυχικῆς ἦν εἰργάσατο κακία πρὸς ἀρετὴν καὶ
116 σοφίαν ἐπάνοδον· ἴλεως γὰρ ὅταν ἢ ὁ θεός, ἐξευμαρίζεται πάντα. | γίνεται δὲ ἴλεως τοῖς αἰδουμένοις καὶ μεθορμιζομένοις ἐξ ἀκρασίας εἰς ἐγκράτειαν καὶ τὰ μὲν τῆς ὑπαιτίου ζωῆς κακίζουσι καὶ ὅσα ἐναπεμάξαντο ταῖς ψυχαῖς αἰσχροῦ εἶδωλα μυσσαττομένοις, εὐδῖαν δὲ παθῶν ἐξηλωκόσι

117 καὶ γαλήνην καὶ εἰρήνην βίου μετατρέχουσι. καθάπερ οὖν ἀνθρώπους ἐν ἐσχατιαῖς ἀπωκισμένους ῥαδίως <ἄν> ἐνὶ κελεύσματι συναγάγοι ὁ θεὸς ἀπὸ περάτων εἰς ὃ τι ἂν θελήσῃ χωρίον, οὕτω καὶ τὸν νοῦν ἐξ ἄλλης πολυχρονίου πάντῃ πλανηθέντα καὶ κακωθέντα πρὸς ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας, δεσποινῶν ἐκτετιμημένων, ἐλεῶν ὁ σωτὴρ ἐξ ἀνοδίας εἰς ὁδὸν εὐπετῶς ἂν ἀγάγοι, ἀμεταστρεπτὶ φεύγειν διεγνώκωτα φυγὴν, οὐ τὴν ἐπονειδίστον λεγομένην, ἀλλὰ τὴν σωτήριον, ἣν οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι λέγων καθόδου κρείττονα.

118 Τὰ μὲν οὖν ἐκτὸς ἀγαθὰ εἴρηται, νῖκαι κατ' ἐχθρῶν, κράτη πολέμων, εἰρήνης βεβαιώσεις καὶ τῶν κατ' εἰρήνην ἀγαθῶν περιουσίαι, πλοῦτοι καὶ τιμαὶ καὶ ἀρχαὶ καὶ τὰ παρεπόμενα τοῖς εὖ πράττουσιν ἐγκώμια, διὰ παντὸς στόματος καὶ φίλων καὶ δυσμενῶν ἐπαινουμένοις, τῶν μὲν διὰ φόβον, τῶν δὲ δι' εὐνοίαν· λεκτέον δὲ καὶ τὰ τούτων

119 οἰκειότερα, τὰ περὶ σῶμα. φησὶν οὖν, ὅτι τοῖς ἀρετὴν διαπονοῦσι καὶ τοὺς ἱεροὺς νόμους ἠγεμόνας τῶν κατὰ τὸν βίον λόγων καὶ ἔργων προστησαμένοις ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ περιέσται τὸ εἰς ἅπαν ἄνοσον· εἰ δὲ καὶ γένοιτό τις ἀσθένεια, τοῦ μὲν κακῶσαι χάριν οὐκ ἂν γένοιτο, τοῦ δ' ὑπομῆσαι τὸν θνητὸν ὅτι θνητός ἐστιν, εἰς ὑπεραύχου φρονήματος κατάλυσιν καὶ βελτίωσιν ἡθῶν· ὑγείᾳ δ' ἔψεται καὶ εὐαισθησία καὶ τὸ ἐν ἅπασιν τοῖς μέρεσιν ὁλόκληρον καὶ παντελές, εἰς τὰς πρὸς ὃ γέγονεν

120 ἕκαστον ἀκωλύτους ὑπηρεσίας· ἐδικαίωσε γὰρ ὁ θεὸς γέρας τῷ σπουδαίῳ παρασχεῖν εὖ συνωκοδομημένην καὶ συνηρμοσμένην ἐκ θεμελίων ἄχρι στέγους οἰκίαν· οἰκία δὲ ψυχῆς συμφυεστάτη σῶμα· διὰ τε πολλὰ τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων καὶ χρησίμων καὶ μάλιστα διὰ τόνδε

121 τὸν καθάρσεσι τελείαις νοῦν καθαρθέντα· <ὄν> καὶ μύστην γεγονότα τῶν θείων τελετῶν καὶ συμπεριπολοῦντα ταῖς τῶν οὐρανίων χορείαις καὶ περιόδοις ἐγέραρεν ὁ θεὸς ἡρεμίᾳ, βουλευθεὶς ἀμέθεκτον εἶναι, κηραίνοντα περὶ μηδὲν πάθος ὧν αἱ τοῦ σώματος γεννῶσιν ἀνάγκαι ἐπιτιθέμεναι κατὰ πλεονεξίαν παθῶν δυναστείας· ἢ γὰρ περιέψυξέ τι ἢ περιέφλεξ[εν οὐρανὸς] καὶ αὐχμηρὸν ἢ τοῦναντίον ῥοῶδες ἀπειργάσατο· δι' ὧν ἀπάντων ὁ νοῦς εὐθύνειν ἀδυνατεῖ τὴν τοῦ καθ' αὐτὸν βίου

122 πορείαν· ἐνδιατιώμενος δὲ ὑγιεινῷ σώματι κατὰ πολλὴν εὐμάρειαν ἐνδιατρίψει καὶ ἐνσχολάσει τοῖς σοφίας θεωρήμασι, μακαρίας καὶ εὐδαίμονος ζωῆς ἐπιλαχῶν· οὗτός ἐστιν ὁ πολὺν ἄκρατον σπάσας τῆς εὐεργέτιδος τοῦ θεοῦ δυνάμεως καὶ λόγων ἱερῶν καὶ δογμάτων ἐστια-

123 θεῖς· οὗτος ἔφησιν ὁ προφήτης τὸν θεὸν "ἐμπεριπατεῖν" οἷα βασιλείῳ, καὶ γὰρ ἐστὶ τῷ ὄντι βασιλεῖον καὶ οἶκος θεοῦ σοφοῦ διάνοια· τούτου καλεῖται θεὸς ἰδίως ὁ τῶν συμπάντων θεός, καὶ λαὸς ἐξαιρέτος πάλιν οὗτος, οὐ τῶν κατὰ μέρος ἀρχόντων, ἀλλὰ τοῦ ἑνὸς καὶ πρὸς ἀλή-

124 θειαν ἄρχοντος, ἀγίου ἁγίου· οὗτός ἐστιν ὁ πρὸ μικροῦ πολλαῖς μὲν ἡδοναῖς, πολλαῖς δ' ἐπιθυμίαις, μυρίασι δ' ἀνάγκαις κακιῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ὑπεζευγμένος· τούτου τὰ κακὰ τῆς δουλείας συνέτριψεν ὁ θεὸς εἰς ἐλευθερίαν ἐξαιρούμενος· οὗτος ὁ μὴ ἀπαρρησιάστου τυχῶν εὐεργεσίας ἀλλὰ διαβεβοημένης καὶ περιηγγελμένης πάντῃ διὰ τὴν τοῦ προασπίζοντος ἐξουσίαν, ὑφ' ἧς οὐχ ὑπεσύρη πρὸς τὰ οὐραῖα, ἀλλ' ἐπὶ

125 κεφαλὴν ἄνω παρεπέμφθη. ταῦτα δ' ἀλληγορεῖται τροπικῶς ἐξενεχθέντα· καθάπερ γὰρ ἐν ζῳῆ κεφαλὴ μὲν πρῶτον καὶ ἄριστον, οὐρὰ δ' ὕστατον καὶ φαυλότατον, οὐ μέρος συνεκπληροῦν τὸν τῶν μελῶν ἀριθμὸν, ἀλλὰ σόβησις τῶν ἐπιποτωμένων, τὸν αὐτὸν τρόπον κεφαλὴν μὲν τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἔσεσθαι φησι τὸν σπουδαῖον εἴτε ἄνδρα εἴτε λαόν, τοὺς δὲ ἄλλους ἅπαντας οἷον μέρη σώματος ψυχούμενα ταῖς ἐν κεφαλῇ καὶ ὑπεράνω δυνάμεσιν.

126 Αὐταὶ μὲν αἱ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀγαθῶν εἰσιν εὐχαὶ καὶ τοὺς νόμους ἔργοις ἐπιτελούντων, ἃς φησι τελεσφορηθήσεσθαι χάριτι τοῦ φιλοδώρου θεοῦ τὰ καλὰ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα σεμνοποιούντος καὶ γεραίροντος· τὰς δὲ κατὰ τῶν ἐκνόμων καὶ ἀθέσμων ὀρισθείσας ἀρὰς ἐπισκεπτέον.

Περὶ ἀρῶν.

127 | Πρώτην ἀρὰν ὡς κουφότατον κακὸν ἀναγράφει πενίαν καὶ ἔνδειαν καὶ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων καὶ μετουσίαν παντελοῦς ἀπορίας· τὸν γὰρ σπόρον, φησὶν, ἀτελῆ μὲν ὄντα δηώσουσι, τελειωθέντα δ' ἀμήσουσιν ἐξαίφνης ἐπελθόντες πολέμιοι, διττὴν ἐργασάμενον συμφορὰν, λιμὸν μὲν φίλοις, ἐχθροῖς δὲ περιουσίαν· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον ἢ οὐχ

128 ἦττον τῶν ἰδίων κακῶν τῶν δυσμενῶν τὰ ἀγαθὰ. καὶ ἡσυχάζοντων δὲ τῶν ἐχθρῶν οὐχ ἡσυχάσουσιν αἱ ἐκ φύσεως ἀργαλεώτεροι ζημίαι· σὺ μὲν γὰρ κατασπεύρεις τὴν βαθύγειον τῆς πεδιάδος, ἀκρίδων δὲ νέφος ἐξαίφνης καταπτάμενον ἐκθερίσει καὶ τὰ ὑπολειφθέντα πολλοστὸν εἰς συγκομιδὴν ἔσται μέρος τῶν σπαρέντων· καὶ σὺ μὲν ἀμπελῶνα φυτεύεις δαπάναις ἀφειδέσι <κα>ὶ κακοπαθείαις ἀτρύτοις, ἃς εἰκὸς γεωπόνους ἀναδέχεσθαι, τελειωθέντα δὲ ἤδη καὶ βλαστάνοντα καὶ βρίθοντα ὑπ'

129 εὐφορίας σκώληκες ἐπιγενόμενοι τρυγήσουσι. τοὺς ἔλαιῶνας ὅταν ἴδῃς εὐθηνούντας καὶ καρπῶν ἄφθονον πλῆθος, ἡσθήσῃ, ὡσπερ εἰκὸς, δι' ἐλπίδα συγκομιδῆς εὐτυχοῦς, ὅταν δὲ ἄρξῃ συγκομίζειν, αἰσθήσῃ τῆς ἀτυχίας μᾶλλον ἢ τῆς ἀσεβείας· τὸ μὲν γὰρ ἔλαιον καὶ ὅσον πῖον ἐκρυήσεται σύμπαν ἀφανῶς, ὁ δ' ἐκτὸς ὄγκος αὐτὸς εἰς ἀπάτην ψυχῆς κενὸς κενῆς ὑπολειφθήσεται. καὶ συνόλως ὅσα σπαρτὰ ἢ δένδρα καρποῖς

130 αὐτοῖς ἐξαναλωθήσεται πρὸς ἐρουσίβης. ἐφεδρεύουσι δὲ καὶ ἄλλαι συμφοραὶ δίχα τῶν εἰρημένων, ἐνδείας καὶ ἀπορίας δημιουργοί. δι' ὧν γὰρ ἀνθρώποις ἢ φύσις ἐχορήγει τὰ ἀγαθὰ, στερηθήσεται, γῆ καὶ οὐρανός, ἢ μὲν ἀμβλίσκουσα καὶ τελειογονεῖν ἀδυνατοῦσα τοὺς καρπούς, ὁ δὲ μεταβεβηκῶς εἰς ἀγονίαν, τῶν ἐτησίων ὥρων μὴ χειμῶνος, μὴ θέρους, μὴ ἔαρος, μὴ μετοπώρου πρὸς τὰς οἰκείας τάξεις ἀνιόντων, ἀλλ' εἰς ἄποιον καὶ πεφορημένην σύγκρισιν βιασθέντων ἀποκριθῆναι δεσποτικοῦ

131 κράτους ἀρχῆ. οὐ γὰρ ὄμβρος, οὐχ ὑετός, οὐ λεπτή ψεκὰς, οὐ βραχεῖα λιβάς, οὐ δρόσος, οὐκ ἄλλο τι τῶν αὖξιν δυναμένων ἐπιγενήσεται, τοῦναντίον δὲ ὅσα λυμαντικὰ μὲν φυομένων, φθοροποιὰ δὲ καρπῶν καταπεπανθέντων καὶ ἵνα μὴ τελειωθῇ παρεσκευασμένα· "θήσ"ω γὰρ φησι "τὸν οὐρανὸν ὑμῖν χαλκοῦν καὶ τὴν γῆν σιδηρᾶν" (Lev. 26, 19.

cf. Deut. 28, 23), αἰνιττόμενος τὸ μηδέτερον αὐτῶν | τὰ οἰκεῖα καὶ πρὸς

132 ἃ γέγονεν ἐπιτελέσειν ἔργα· ποῦ γὰρ ἡ σίδηρος ἔσταχυηφόρησεν ἢ ὑετὸν ἦνεγκε χαλκός, ὣν χρεῖα τὰ ζῆα καὶ μάλιστα τὸ ἐπίκηρον καὶ πολλῶν ἐπιδεές, ἄνθρωπος; μηνύει δ' οὐ μόνον ἀφορίαν καὶ τῶν ἔτησίων ὠρῶν φθοράν, ἀλλὰ καὶ πολέμων γενέσεις καὶ τῶν ἐν τούτοις ἀφορήτων καὶ ἀμυθήτων κακῶν· χαλκός γὰρ καὶ σίδηρος πολεμιστηρίων ὄπλων ἔλαι.

133 καὶ γῆ μέντοι κονιορτὸν οἴσει καὶ χοῦς ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ καταχθήσεται βαρύτατον ἐπιφέρων καρπὸν εἰς τὴν διὰ πνίγους ἀπώλειαν, ἵνα μηδὲν παραλειφθῆ τῶν ἐπ' ὀλέθρῳ. πολυάνθρωποι μὲν ἐρημωθήσονται συγγένειαι, κεναὶ δὲ αἱ πόλεις ἐξαπιναίως οἰκητόρων ἔσονται, μνημεῖα παλαιᾶς μὲν εὐτυχίας προσκαίρου δὲ βαρυδαιμονίας ὑπολειφθεῖσαι πρὸς

134 νοθεσίαν τῶν δυναμένων σωφρονίζεσθαι. τοσαύτη δὲ ἐφέξει σπάνις τῶν ἀναγκαίων, ὥστε ἀλλοτριωθέντες τούτων τρέφονται ἐπ' ἀλληλοφαγίας, οὐ μόνον ὀθνεῖν καὶ μηδὲν προσηκόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκειοτάτων καὶ φιλτάτων· ἄψεται γὰρ καὶ πατὴρ υἱοῦ σαρκῶν καὶ μήτηρ σπλάγχχνων θυγατρὸς καὶ ἀδελφῶν ἀδελφοὶ καὶ γονέων παῖδες· αἱ δὲ οἱ ἀσθενέστεροι τῶν δυνατωτέρων κακαὶ καὶ ἐπάρατοι τροφαί· τὰ Θυέστεια παιδιὰ [κα]ὶ συγκρινόμενα ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν συμφορῶν,

135 ἃς μεγαλοργήσουσιν οἱ καιροί. μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων, ὥσπερ τοῖς ἐν εὐτυχίαις ποθεινὸς ὁ βίος εἰς ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν, οὕτως καὶ τοῖς βαρυδαιμοσιν ἐκείνοις ἔρως πολὺς ἐνιδρυθήσεται τοῦ ζῆν πρὸς ἀμέτρων καὶ ἀπαύστων κακῶν μετουσίαν, ἀπάντων ἀνιάτων. ἦττον γὰρ <χαλεπὸν> ἀπαλήσαντας ἐπιτεμεῖν θανάτῳ τὰς ἀνίας, ὃ τοῖς μὴ λίαν φρενοβλαβέσιν ἔθος δρᾶν· οἱ δ' ἐκ παραπληξίας ἐθέλοιεν ἂν καὶ μακροβιώτατοι γενέσθαι, **136** τῆς ἀνωτάτω βαρυδαιμονίας ἀπλήστως καὶ ἀκορέστως ἔχοντες. τοιαῦτα τὸ κουφότατον εἶναι δοκοῦν τῶν κακῶν, ἀπορία, προσεργάζεσθαι πέφυκεν, ὅταν θεήλατος ἐπάγηται δίκη· καὶ γὰρ εἰ χαλεπὰ ῥίγος, δίψος, ἔνδεια τροφῆς, ἀλλ' εὐκταιότατα γένοιτ' ἂν ἐπὶ καιρῶν, εἰ μόνον ἀνυπέρθετον φθορὰν ἐργάσοιτο· χρονίζοντα δὲ καὶ τήκοντα ψυχὴν τε καὶ σῶμα τῶν τετραγυδημένων, ἃ δι' ὑπερβολᾶς μεμυθεῖσθαι δοκεῖ, βαρύτερα πέφυκε καινουργεῖν.

137 Δουλεία τοῖς ἐλευθέροις ἀφορητότατόν ἐστιν, ὑπὲρ ἧς σπουδάζουσιν ἀποθνήσκειν οἱ σώφρονες | ἀγωνιζόμενοι φιλοκινδύνως πρὸς τοὺς ἐπανατεινομένους δεσποτεῖαν· ἀφορητὸν δὲ καὶ ἐχθρὸς ἄμαχος· εἰ δ' ὁ αὐτὸς ἀμφοτέρα γένοιτο, δεσπότης ὁμοῦ καὶ πολέμιος, τίς ἂν ὑποσταίη <τὸν> τὸ μὲν δύνασθαι ἀδικεῖν ἐκ δεσποτικῆς ἐξουσίας, τὸ δὲ μηδὲν

138 συγγινώσκειν ἐξ ἀσυμβάτου δυσμενείας περιπεποιημένον; ἐχθροῖς οὖν φησι δεσπότης εἰς τὸ ἀνηλεές χρήσεσθαι τοὺς ἀλογούντας νόμων ἱερῶν, οὐ μόνον ἐξ ἐπιθέσεως τῆς ἐκείνων ὑπαχθέντας, ἀλλὰ καὶ γνώμῃς ἐκουσίως ἐκδόντας αὐτοὺς ἕνεκα τῶν ἀβουλήτων, ἃ λιμὸς καὶ σπάνις τῶν ἀναγκαίων ἀπεργάζεται· τὰ γὰρ ἐλάττω κακὰ φυγῆ μειζόνων αἰρετὰ

139 νομίζουσί τινες, εἰ δὴ τι βραχὺ τῶν εἰρημένων ἐστί. δουλεύοντες <γά>ρ πικρῶν μὲν ἐπιταγμάτων ὑπηρεσίας ἀναδέξονται τοῖς σώμασι, πικροτέρων δὲ θεαμάτων ἀνίας κατατεινόμενοι τὰς ψυχὰς ἀπαγορεύουσιν· ὄψονται γὰρ ὣν συνωκοδόμησαν ἢ καταφύτευσαν ἢ περιεποίησαντο κληρονόμους γεγονότας ἐχθροῦς, ἀλλοτριῶν ἀπολαύοντας ἀγαθῶν καὶ ἐτοίμων· ὄψονται

καὶ τὰ πίονα τῶν ἰδίων θρεμμάτων εὐωχουμένους, ἱερεύοντας καὶ παραρτύοντας εἰς ἀπόλαυσιν ἡδίστην, οἱ στερόμενοι τοὺς ἀφελομένους· ὄψονται καὶ γυναῖκας, αἷς ἠγάγοντο κουριδίας ἐπὶ γνησίων παίδων σπορᾶ, σὺφρονας <κα>ὶ οἰκουροὺς καὶ φιλάνδρους ἑταιρῶν τρόπον ὑβριζομένας.

140 καὶ πρὸς μὲν ἄμυναν ὀρμήσουσιν, ἔξω δὲ τοῦ σφαδᾶζειν οὐδὲν ἐργάσασθαι δυνήσονται πᾶσαν ἰσχὺν ἐκτετμημένοι καὶ ἐκνευρισμένοι· προκείσονται γὰρ σκοποὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἄγειν, φέρειν, ἀρπάζειν, ὑβρίζειν, τιτρώσκειν, εἰς βλάβας, εἰς αἰκίας, εἰς πανωλεθρίαν, ὡς μηδὲν ἀφεθῆναι τῶν βλημάτων κωφόν, ἀλλ' εὐσκοπα καὶ εὐστοχα πάντα.

141 Ἐπάρατοι μὲν ἐν πόλεσι καὶ κώμαις, ἐπάρατοι δ' ἐν οἰκίαις καὶ ἐπαύλεσιν ἔσονται· ἐπάρατος μὲν ἡ πεδιάς καὶ ὅσα κατεβλήθη σπέρματα, ἐπάρατος δὲ ἡ βαθύγειος τῆς ὀρεινῆς καὶ ὅσα γένη δένδρων ἡμέρων· ἐπάρατοι τῶν θρεμμάτων αἱ ἀγέλαι, στερωθήσονται γὰρ πρὸς ἀγονίαν· ἐπάρατοι πάντες οἱ καρποί, τῷ γὰρ καιριωτάτῳ τῆς ἀκμῆς ἀνεμόφθοροι γενή-

142 σονται. τὰ πλήρη ταμεία τροφῶν καὶ χρημάτων κενωθήσεται· πόρος οὐδεὶς εὐδοήσει, τέχναι πᾶσαι, πραγματεῖαι πολύτροποι, βίων ἰδέαι μυρίων τοῖς χρωμένοις οὐδὲν ὄφελος· ἀτελεῖς γὰρ αἱ τῶν σπουδαζομένων | ἐλπίδες ἔσονται καὶ συνόλως ὅτου ἐφάψονται διὰ πονηρῶν ἐπιτηδεύματων ἢ ἔργων, ὧν κεφαλὴ καὶ τέλος ἀπόλειψις θεραπείας θεοῦ· τὰ γὰρ ἀσεβείας καὶ παρανομίας ἐπίχειρα ταῦτα.

143 Καὶ πρὸς τούτοις αἱ σωματικαὶ νόσοι μέλος ἕκαστον καὶ μέρος ἰδίᾳ κατεργαζόμεναι καὶ διεσθίουσαι καὶ πάλιν ὅλα δι' ὅλων καταξάνουσαι, πυρετοῖς, ῥίγεσι, φθινάσι τηκεδόσι, ψύραις ἀγρίαις, ἰκτέροις, σφακελίζουσιν ὀφθαλμοῖς, ἔλκεσιν ὑποπύοις <κα>ὶ ἐρπηνώδεσι κατὰ πάσης χεομένοις τῆς δορᾶς, κακώσεσι τῶν ἐντοσθίων, ἀνατροπαῖς στομάχου, τῶν ἐν πνεύμονι πόρων ἀποφράξεσιν ὑπὲρ τοῦ μὴ εὐδοεῖν τὴν ἀναπνοήν -πάρσεις γλώσσης, κώφωσις ὠτων, πήρωσις ὀφθαλμῶν, τῶν ἄλλων ἀμυδρότης αἰσθήσεων καὶ σύγχυσις, καίτοι δεινὰ ὄντα, συγκρινόμενα

144 βαρυτέροις οὐ φαίνεται δεινὰ-, τοῦ μὲν ἐν φλεψὶν αἵματος ἀποβαλόντος ὅσον ἦν ἐν αὐτῷ ζωτικόν, τοῦ δ' ἐν ἀρτηρίαις πνεύματος τὴν ἔξωθεν ἀπὸ τοῦ συμφυοῦς ἀέρος μηκέθ' ὁμοίως ἐπιδεχομένου σωτήριον κράσιν,

145 τῶν δὲ νεύρων ἀνεθέντων καὶ χαλασθέντων· οἷς ἐπακολουθεῖ τῆς ἀρμονίας καὶ συμφωνίας τῶν μελῶν πάρσεις πρότερον πονηθέντων ἀλμυροῦ καὶ πάνυ πικροῦ φορᾶ ρεύματος εἴσω παραδυομένου καί, ὁπότε στενοῖς ἐγκατακλεισθεῖη πόροις εὐμαρεῖς διεξόδους οὐκ ἔχουσι, θλιβομένου τε καὶ θλίβοντος εἰς πικρῶν καὶ δυσυπομονήτων γένεσιν ἀλγηδόνων, ἐξ ὧν φύεται τὰ ποδαγρικὰ καὶ ἀρθριτικὰ πάθη καὶ νοσήματα, πρὸς ἃ σωτήριον οὐδὲν ἐπενοήθη φάρμακον, ἀλλ' ἔστιν ἀνθρωπίναις ἐπινοίαις ἀνίατα.

146 ταῦτα ὀρῶντες ἔνιοι καταπληθήσονται, πῶς οἱ πρὸ μικροῦ πίονες εὐσαρκοὶ τε καὶ εὐεξία μάλιστα θάλλοντες οὕτως αἰφνίδιον ἐκτακέντες ῥικνοὶ γεγονάσιν ἴνες αὐτὸ μόνον καὶ λεπτὴ δορά, καὶ πῶς γυναῖκες ἀβροδίαιτοι καὶ πανάπαλοι διὰ τὴν ἐκ πρώτης ἡλικίας συναυξηθεῖσαν τρυφήν ὑπὸ

147 κακώσεως δεινῆς ἅμα ταῖς ψυχαῖς καὶ τὰ σώματα ἐξηγρίωνται. τότε δὴ τότε διώζονται μὲν ἐχθροὶ καὶ μάχαιρα ἐκδικήσει δίκην, οἱ δ' εἰς τὰς πόλεις καταφεύγοντες, ὅταν ἐν ἀσφαλεῖ γεγενῆσθαι νομίσωσιν,

ἐλπίδος ἀπάτη φενακισθέντες ἠβηδὸν ἀπολοῦνται προκαταδύντες ἐνέδραις ἐχθρῶν.

148Κὰν <ε>ὶ ἐπὶ τούτοις μὴ σωφρονίζουσιν πλαγιάζοντες καὶ τὰς ἐπ' ἀλήθειαν ἀγούσας εὐθυτενεῖς ὁδοὺς ἐκτρεπόμενοι, δειλία καὶ φόβος ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐνιδρυθήσεται, καὶ φεύζονται μὲν οὐδενὸς διώκοντος, φήμαις δὲ οἷα φιλεῖ ψευδέσι πεσοῦνται προτροπάδην, φύλλου τε κτύπος | κουφότατος δι' ἀέρος φερόμενος τοσαύτην ἀγωνίαν καὶ πτοίαν ἐργάσεται, ὅσην ὁ τραχύτατος πόλεμος ἐκ δυνατωτέρων ἐχθρῶν, ὡς καὶ τέκνα γονέων καὶ γονεῖς τέκνων καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφῶν ὑπεριδεῖν, ἐκ μὲν τῆς ἀλλήλων ἐπιβοηθείας ἄλωσιν προσδοκῆσαντας, σωτηρίαν δ' ἐκ τοῦ

149ἑαυτοὺς ἀποδιδράσκειν ἕκαστον. πονηρῶν δὲ ἀνθρώπων ἀτελεῖς ἐλπίδες· μᾶλλον γὰρ ἢ οὐχ ἦττον οἱ διαπεφευγέναι δόξαντες τῶν προκαταληφθέντων ἀλώσονται. κὰν διαλάθωσι μέντοι τινές, ἐφεδρεῖαν δ' ἔξουσι τῶν φύσει πολεμίων· οὗτοι δὲ εἰσιν ἀγριώτατοι θῆρες ἐξ ἑαυτῶν εὐοπλοῦντες, οὓς ὁ θεὸς ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει τοῦ παντὸς ἐδημιούργει πρὸς ἀνθρώπων τῶν μὲν δυναμένων νουθετεῖσθαι φόβον τῶν δὲ ἀνιάτως

150ἐχόντων ἀπαραίτητον δίκην. ἀπιστήσουσι μὲν οἱ θεασάμενοι τὰς αὐτοῖς θεμελίους ἀναιρεθείσας πόλεις, εἰ πώποτε ὑκίσθησαν· ἐν εἶδει δὲ παροιμίας θήσονται τὰς ἐκ λαμπρῶν εὐτυχημάτων ἐξαπιναίους κακοπραγίας, ὅσαι

151καὶ ἀνεγράφησαν καὶ εἰσιν ἄγραφοι. παρελεύσονται καὶ μέχρι σπλάγχχνων αἱ τηκεδόνες ἀθυμίας τε καὶ ἀδημονίας ἐμποιοῦσαι σὺν ἐκθλίψει. ζῶην ἀνίδρυτον καὶ κρεμαμένην ὡσπερ ἐξ ἀγχόνης ἐργάσσονται φόβου διαδοχαὶ μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ τὴν ψυχὴν ἄνω καὶ κάτω κλονοῦσαι, ὡς πρωίας μὲν ἐσπέραν ἐσπέρας δὲ ὄρθρον εὐχεσθαι δια τὰς καὶ ἐργηγορῶτων κακώσεις ἐμφανεῖς καὶ κοιμωμένων ἐξ ὄνειράτων ἀποτροπαίους

152φαντασίας. ὁ μὲν ἔπηλυς ἄνω ταῖς εὐτυχίαις μετέωρος ἀρθεῖς περιβλεπτος ἔσται, θαυμαζόμενος καὶ μακαριζόμενος ἐπὶ δυσὶ τοῖς καλλίστοις, τῷ τε αὐτομολῆσαι πρὸς θεὸν καὶ τῷ γέρας λαβεῖν οἰκειότατον τὴν ἐν οὐρανῷ τάξιν βεβαίαν, ἣν οὐ θέμις εἰπεῖν, ὁ δ' εὐπατρίδης παρακόψας τὸ νόμισμα τῆς εὐγενείας ὑποσυρήσεται κατωτάτω πρὸς αὐτὸν τάρταρον καὶ βαθὺ σκότος ἐνεχθεῖς, ἵνα ταῦτα ὁρῶντες τὰ παραδείγματα πάντες ἀνθρώποι σωφρονίζωνται, μανθάνοντες ὅτι τὴν ἐκ δυσγενείας ἀρετὴν φυομένην θεὸς ἀσπάζεται, τὰς μὲν ρίζας ἑῶν χαίρειν, τὸ δὲ στελεχωθὲν ἔρνος, ὅτι μετέβαλεν ἡμερωθὲν πρὸς εὐκαρπίαν, ἀποδεχόμενος.

153Οὕτως καθάπερ ὑπὸ πυρὸς δαπανηθεισῶν τῶν πόλεων καὶ τῆς χώρας ἐρημωθείσης, ἄρξεται ποτε διαπνεῖν καὶ ἀνακύπτειν ἢ πολλὰ γυμνασθεῖσα καὶ τραχηλισθεῖσα γῆ πρὸς οἰκητόρων ἀφορήτου βίας, οἱ τὰς παρθένους | ἐβδομάδας ὑπερορίους καὶ τῆς χώρας καὶ τῆς αὐτῶν διανοίας ἀπήλασαν. μόνως γὰρ ἢ τό γε ἀσφαλέστερον εἰπεῖν πρώτας ἀνέδειξεν ἑορτὰς ἢ φύσις τὰς ἐβδομάδας ἡμερῶν τε καὶ ἐνιαυτῶν, πρὸς

154ἀνάπαυλαν ἀνθρώποις μὲν τὰς ἡμερῶν, τῇ δὲ χώρᾳ τὰς ἐνιαυτῶν. οἱ δ' ὅλον τοῦτον παρακαλυψάμενοι τὸν νόμον, τοὺς ἄλλας, τὰς σπονδάς, τὸν ἐλέου βωμόν, τὴν κοινὴν ἐστίαν, ἐξ ὧν φιλία καὶ ὁμόνοια ἠρμόζετο -πάντα γὰρ δι' ἐβδομάδος καὶ ἐβδομάς-, ἐβάρυναν μὲν ἀνθρώπους ἀσθενεστεροὺς οἱ δυνατώτεροι συνεχέσι καὶ ἀδιαστάτοις ἐπιτάγμασιν,

ἐβάρυναν δὲ καὶ τὰς ἀρούρας αἰεὶ κέρδη μεταδιώκοντες ἐκ πλεονεξιῶν
 ἄδικα, ταῖς ἐπιθυμίαις ἐφιστάντες ἀχαλίνους καὶ ἀδίκους ὄρμας εἰς τὸ
155 ἀκόρεστον. ἀντὶ γὰρ τοῦ παρασχεῖν μὲν ἀνθρώποις, κατὰ τὸν ἀψευ-
 δέστατον λόγον ἀδελφοῖς, ὧν μία μήτηρ ἢ κοινὴ φύσις, τὰς προστεταγ-
 μένας δι' ἕξ ἡμερῶν ἐκεχειρίας, παρέχειν δὲ καὶ τῇ χώρᾳ τὰς δι' ἕξ
 ἐνιαυτῶν ἀνέσεις μήτε σποραῖς μήτε φυτεῖαις βαρύνοντας, ἵνα μὴ
156 καμάτοις ἐπαλλήλοις ἀπαγορεύσῃ, ἀμελήσαντες τουτωνὶ τῶν χρηστῶν
 παραινήσεων εἰς ἡμερότητα προκαλουμένων τὰ μὲν σώματα καὶ τὰς
 ψυχὰς ὧν ἐδύναντο πάντων ἀνάγκαις ἀτρύτοις ἐπίεσαν, τῆς βαθυγείου δὲ
 τὴν ἰσχὺν ὑπετέμοντο φοραῖς ταῖς ὑπὲρ δύναμιν ἀπλήστως προσοδοῦμενοι
 καὶ δασμοῖς οὐκ ἔτησίους μόνον ἀλλὰ καὶ ἑφημέροις ὅλην δι' ὅλων
157 ἑκτραχηλίζοντες. ὑπὲρ ὧν οἱ μὲν τὰς λεχθείσας ἀράς καὶ δίκας ἀνα-
 πλήσουσιν, ἢ δ' ἐκνευρισθεῖσα χώρα καὶ μυρίας ὑπομείνασα κακώσεις,
 ἀποφορτισσαμένη τὸ τῶν ἀσεβῶν οἰκητόρων ἄχθος, ἐπελαφρισθήσεται·
 καὶ ὅταν ἐν κύκλῳ περιβλεψαμένη μηδένα θεάσῃται τῶν καθελόντων
 αὐτῆς τὸ μεγαλούχημα καὶ ἀξίωμα, ἀλλὰ κενὰς μὲν αὐτῆς τὰς ἀγορὰς
 θορύβων καὶ πολέμων καὶ ἀδικημάτων, πλήρεις δὲ ἡσυχίας καὶ εἰρήνης
 καὶ δικαιοσύνης, ἀνηθήσει καὶ ἐπακμάσει καὶ τοὺς τῶν ἱερῶν ἐβδομάδων
 καιροὺς ἑορτώδεις ἡρεμήσει καὶ ἀναπαύσεται συλλεγομένη καθάπερ
158 ἀθλητῆς προηγωνισμένος δύναμιν. εἴθ' οἷα μήτηρ φιλόστοργος οἰκτιεῖται
 μὲν υἱοὺς καὶ θυγατέρας οὐδ' ἀπέβαλεν, οἱ καὶ ἀποθανόντες καὶ ζῶντες
 ἔτι μᾶλλον ὀδύναι τοῖς τοκεῦσιν ἐγένοντο· πάλιν δὲ νεάσασα εὐφορήσει
 καὶ τέξεται γενεὰν ἀνεπίληπτον, ἐπανόρθωμα τῆς προτέρας· ἢ γὰρ
 ἔρημος, ἢ φησὶν ὁ προφήτης, εὐτεκνός | τε καὶ πολύπαις, ὅπερ λόγιον
159 καὶ ἐπὶ ψυχῆς ἀλληγορεῖται. πολλὴ μὲν γὰρ ὅταν ἦ, παθῶν καὶ
 κακιῶν ἀνάπλευς, οἷα περικεχυμένων αὐτῇ τέκνων, ἡδονῶν, ἐπιθυμιῶν,
 ἀφροσύνης, ἀκολασίας, ἀδικίας, ἀσθενεῖ καὶ νοσεῖ καὶ ἐπικήρως ἔχουσα
 θανατᾶ, στερηθεῖσα δὲ καὶ ἀγονήσασα τούτων ἢ καὶ ἀποβαλοῦσα ἀθρόα
160 γίνεται μὲν ἐκ μεταβολῆς ἀγνῆ παρθένος, παραδεξαμένη δὲ τὸν θεῖον
 σπóρον διαπλάττει καὶ ζωογονεῖ περιμαχήτους φύσεις, θαυμαστὰ κάλλη,
 φρόνησιν, ἀνδρείαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ὁσιότητα, εὐσέβειαν, τὰς
 ἄλλας ἀρετάς τε καὶ εὐπαθείας, ὧν οὐ μόνον ἢ γένεσις εὐτεκνος ἀγαθόν,
 ἀλλὰ καὶ ἢ προσδοκία τῆς γενέσεως ἐλπίδι προγανούσα τὴν ἀσθένειαν.
161 ἐλπίς δὲ χαρὰ πρὸ χαρᾶς ἐστίν, εἰ καὶ ἐνδεῆς παρὰ τελείαν, ἀλλὰ τοι
 τῆς ἐπιγινομένης καθ' ἑκάτερα βελτίων, ὅτι τε τὸ αὐχμηρὸν ἀναχαλᾶ
 καὶ λιπαίνει τῶν φροντίδων καὶ ὅτι φθάνουσα τὸ μέλλον καὶ πλήρες
 ἀγαθὸν εὐαγγελίζεται.
162 τὰς μὲν οὖν ἀράς καὶ τιμωρίας, ἃς ὑπομένειν ἄξιον τοὺς τῶν
 ἱερῶν νόμων δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας ὑπερορῶντας καὶ ταῖς πολυθέοις
 δόξαις ὑπαχθέντας, ὧν ἀθεότης τὸ τέλος, λήθη τῆς συγγενοῦς καὶ
 πατρῖου διδασκαλίας, ἦν ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐπαιδευθήσαν τὴν τοῦ ἐνὸς
 φύσιν τὸν ἀνωτάτω νομίζειν θεόν, ὧ δει μόνῳ προσκεκληρῶσθαι τοὺς
 ἄπλαστον ἀλήθειαν ἀντὶ πεπλασμένων μύθων μεταδιώκοντας, οὐδὲν
163 ὑποστειλάμενος δεδήλωκα. ἐὰν μέντοι μὴ ἐπ' ὀλέθρῳ δέξωνται τὰς
 δυνάμεις μᾶλλον ἢ νουθεσία καὶ καταιδεσθέντες ὅλη ψυχῇ μεταβάλωσι,

κακίσαντες μὲν αὐτοὺς τῆς πλάνης, ἔξαγορεύσαντες δὲ καὶ ὁμολογήσαντες ὅσα ἡμαρτον καθ' αὐτοὺς διανοία κεκαθαρμένη τὸ πρῶτον εἰς τὸ τοῦ συνειδότος ἀψευδὲς καὶ ἀνύπουλον, ἔπειτα καὶ γλώττη πρὸς βελτίωσιν τῶν ἀκουόντων, εὐμενείας τεύζονται τῆς τοῦ σωτῆρος καὶ ἴλεω θεοῦ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἑξαίρετον παρασχομένου καὶ μεγίστην δωρεάν, τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ λόγον συγγένειαν, ἀφ' οὗ καθάπερ ἀρχετύπου γέγονεν

164 ὁ ἀνθρώπινος νοῦς· κὰν γὰρ ἐν ἔσχαταῖς ὥσι γῆς δουλεύοντες παρὰ τοῖς αἰχμαλώτους αὐτοὺς ἀπάγουσιν ἐχθροῖς, ὡσπερ ἀφ' ἑνὸς συνθήματος ἡμέρᾳ μιᾷ πάντες ἐλευθερωθήσονται, τῆς ἀθρόας πρὸς ἀρετὴν μεταβολῆς κατάπληξιν ἐργασαμένης τοῖς δεσπόταις· μεθήσονται γὰρ αὐτοὺς αἰδε-

165 σθέντες κρειττόνων ἄρχειν. ὅταν δὲ τύχῃ τῆς ἀπροσδοκίτου ταύτης ἐλευθερίας, οἱ πρὸ μικροῦ σποράδες ἐν Ἑλλάδι καὶ βαρβάρῳ κατὰ νήσους καὶ κατὰ ἠπείρους ἀναστάντες | ὁρμῇ μιᾷ πρὸς ἓνα συντε- νοῦσιν ἀλλαχόθεν ἄλλοι τὸν ἀποδειχθέντα χῶρον, ζιναγούμενοι πρὸς τινος θειοτέρας ἢ κατὰ φύσιν ἀνθρωπίνην ὄψεως, ἀδήλου μὲν ἑτέροις,

166 μόνους δὲ τοῖς ἀνασφροζομένοις ἐμφανοῦς, τρισὶ χρησάμενοι παρακλήτοις τῶν πρὸς τὸν πατέρα καταλλαγῶν, ἐνὶ μὲν ἐπιεικείᾳ καὶ χρηστότητι τοῦ παρακαλουμένου συγγνώμην πρὸ τιμωρίας αἰεὶ τιθέντος, δευτέρῳ δὲ τῇ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ἔθνους ὀσιότητι, ὅτι ταῖς ἀφειμέναις σωματῶν ψυχαῖς ἄπλαστον καὶ γυμνὴν ἐνδεικνύμενοι πρὸς τὸν ἄρχοντα θεραπείαν τὰς ὑπὲρ υἱῶν καὶ θυγατέρων ἰκετείας οὐκ ἀτελεῖς εἰώθασιν ποιεῖσθαι, γέρας αὐτοῖς

167 παρέχοντας τοῦ πατρὸς τὸ ἐπήκοον ἐν εὐχαῖς, τρίτῳ δὲ δι' ὃ μάλιστα καὶ ἡ τῶν λεχθέντων εὐμένεια φθάνει προαπαντῶσα, τοῦτο δὲ ἐστὶ βελτίωσις τῶν ἀγομένων εἰς σπονδὰς καὶ συμβάσεις, οἱ μὲν ἐξ ἀνοδίας εἰς ὁδὸν ἐδυνήθησαν ἐλθεῖν, ἥς τὸ πέρας οὐδὲν ἕτερον ἢ εὐαρεστεῖν τῷ

168 θεῷ καθάπερ υἱοὺς πατρί. παραγενομένων δὲ πολισθήσονται πάλιν αἱ ἑρείπιοι γενόμενοι πρὸ μικροῦ καὶ ἡ ἔρημος οἰκισθήσεται καὶ ἡ στει- ρωθεῖσα γῆ μεταβαλεῖ πρὸς εὐγονίαν· αἱ τε πατέρων καὶ προγόνων εὐτυχίαι βραχὺ μέρος εἶναι νομισθήσονται διὰ τὰς ἀφθόλους τῶν ἐν χερσὶ περιουσίας, αἱ καθάπερ <ἀπ> ἀενάων πηγῶν τῶν τοῦ θεοῦ χαρί- των ῥέουσαι βαθὺν πλοῦτον ἰδίᾳ τε ἑκάστῳ καὶ πᾶσι κοινῇ περιποιήσουσι

169 φθόνου κρείττονα. μεταβολὴ δὲ πάντων ἑξαπιναίως ἔσται· τρέψει γὰρ ὁ θεὸς τὰς ἀρὰς ἐπὶ τοὺς <τῶν> μετανενοηκότων ἐχθροῦς, οἵτινες κακο-πραγίαις τοῦ ἔθνους ἐφήδοντο κατακερτομοῦντες καὶ ἐπιχλευάζοντες, ὡς αὐτοὶ μὲν ἀκαθαίρετον ἔζοντες κλῆρον εὐτυχίας, ὃν παισὶ καὶ ἐκγόνοις κατὰ διαδοχὴν ἀπολείψειν ἤλπισαν, αἰεὶ δὲ ἐποψόμενοι τοὺς ἀντιπάλους ἐν βεβαίῳ καὶ ἀκλινεῖ δυστυχίᾳ ταμειυθησομένη καὶ ταῖς ἔπειτα γενεαῖς,

170 ὑπὸ φρενοβλαβείας οὐ συνιέντες ὅτι καὶ τῆς πρὸ μικροῦ λαμπρότητος ἀπέλαυσαν οὐ δι' αὐτοὺς ἀλλὰ διὰ νουθεσίαν ἑτέρων, οἷς τὰ πάτρια καταλύσασιν φάρμακον ἀνευρέθη σωτήριον, λύπη, τὰ τῶν δυσμενῶν ἀγαθὰ περιαλήψασιν· κλαύσαντες οὖν καὶ στενάξαντες τὴν ἰδίαν τροπὴν ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ προγονικὴν ἀνακάμψουσιν εὐτυχίαν διαυλοδρομή-

171 σαντες, οἷς μὴ εἰς ἅπαν ἔξοκεῖλαι συνέβη. οἱ δὲ γελάσαντες τὰς ὀλο- φύρσεις ἐκείνων καὶ δημοτελεῖς ἑορτὰς ἄγειν ψηφισάμενοι τὰς ἀποφράδας αὐτῶν καὶ τὰ πένθη κατευωχηθέντες καὶ συνόλως | τὴν ἑτέρων κακοδαί-

μονίαν εὐδαιμονήσαντες, ὅταν ἄρξωνται κομίζεσθαι τὰ ἐπίχειρα τῆς ὠμότητος, αἰσθήσονται διότι οὐκ εἰς ἀφανεῖς καὶ ἡμελημένους ἐξημάρτανον, ἀλλ' εἰς εὐπατρίδας ἔχοντας ἐναύσματα τῆς εὐγενείας, ἀφ' ὧν 172 ἀναρριπισθέντων ἐξέλαμψεν ἡ πρὸ μικροῦ σβεσθεῖσα εὐκλεία. καθάπερ γὰρ ὑποτμηθέντων τῶν στελεχῶν, ὅταν μὴ ἀφαιρεθῶσιν αἱ ῥίζαι, νέα ἔρνη βλαστάνει, ὑφ' ὧν τὰ γεράνδρα παρευημερεῖται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν ψυχαῖς βραχυτάτου σπέρματος τῶν εἰς ἀρετὴν ὑπολειφθέντος, ἄλλων περιαιρεθέντων, οὐδὲν ἦττον ἀπὸ τοῦ βραχέος φύεται τὰ τιμιώτατα καὶ κάλλιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις, δι' ἃ πάλιν εὐανδροῦσαι [α]ἱ πόλεις συνοικίζονται καὶ ἔθνη πρὸς πολυανθρωπίαν ἐπιδίδωσιν.